

December 2025

Evaluatie Basismonitoring Diergezondheid

Eindrapport

December 2025

Evaluatie Basismonitoring Diergezondheid

Eindrapport

Elmar Cloosterman – elmar.cloosterman@technopolis-group.com

Karlijn Groen

Sieme Gewalt

Micha Arnoldus

Geert van der Veen

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	3
1 Inleiding	7
1.1 Aanleiding evaluatie	7
1.2 Evaluatievragen	7
1.3 Evaluatieaanpak	7
1.4 Leeswijzer	8
2 Basismonitoring Diergezondheid	9
2.1 Wat is de Basismonitoring Diergezondheid	9
2.2 Werkwijze Basismonitoring	12
3 Beleids Theorie en evaluatiekader	17
3.1 Beleids Theorie	17
3.2 Hypothesen	18
4 Het functioneren en de impact van de Basismonitoring	19
4.1 Doeltreffendheid monitor	19
5 Doelmatigheid monitor	29
5.1 Portfoliobeeld & doorlooptijden	29
5.2 Kosten-inzet & organisatorische randvoorwaarden	29
5.3 Verbeteropties	30
6 Conclusies	31
6.1 Instrument	31
6.2 Taakvervulling GD	33
7 Aanbevelingen	35
Bijlage A Casestudies	37
A.1 Casus 1: Parvovirus (varken):	37
A.2 Casus 2: Blauwtongvirus (BTV-3 en BTV-12)	40
A.3 Casus 3: Aviaire influenza	43
Bijlage B Lijst van geïnterviewde organisaties	46

Managementsamenvatting

De Basismonitoring Diergezondheid is sinds 2002 het permanente systeem om de gezondheid van landbouwhuisdieren in Nederland te volgen en vroegtijdig afwijkingen te signaleren. Het stelsel komt voort uit de motie Waalkens–Ter Veer (2000) en heeft drie doelstellingen: (1) het opsporen van uitbraken van aangewezen dierziekten die niet endemisch in Nederland voorkomen, (2) het opsporen van nog onbekende aandoeningen en (3) het volgen van trends en ontwikkelingen in diergezondheid. Sinds 21 april 2021 voert Royal GD (GD) de Basismonitoring uit als rechtspersoon met een wettelijke taak (RWT) in opdracht van de minister van LNV.

Directe aanleiding voor deze evaluatie is de wettelijke plicht tot evaluatie (Comptabiliteitswet) en het aflopen van de RWT-aanwijzing van GD (2021–2026). De evaluatie beoordeelt de doeltreffendheid (bereikt de Basismonitoring wat beoogd is?) en de doelmatigheid (worden middelen efficiënt ingezet?) en gaat in op de wijze waarop GD haar wettelijke taak vervult, inclusief onafhankelijkheid, expertise en tijdig delen van signalen.

Opzet van de Basismonitoring en evaluatieaanpak

De Basismonitoring is een vrijwillige, landelijke aanvulling op de wettelijke meldplicht voor aangewezen dierziekten en op EU/WOAH-voorgeschreven bewakingsprogramma's. De monitor richt zich op vier dierssectoren (rundvee, varkens, pluimvee en kleine herkauwers; paard valt buiten deze evaluatie). In de veterinaire infrastructuur vormt GD de tweede lijn: uitvoerder van de Basismonitoring, beheerder van een diagnostisch laboratorium en adviseur richting praktijk en sector. Overheid en sectorpartijen zijn georganiseerd rondom vaste overlegstructuren, waaronder de Begeleidingscommissies (BC's) per sector en het Signaleringsoverleg Zoönose (SO-Z).

De werkwijze van de Basismonitoring volgt vier stappen: Verzamelen, Analyseren, Concluderen en Informeren. Reactieve instrumenten (Veekijker, Pathologie, Veterinaire monitoring pluimvee (VMP), Online Monitor Varkensgezondheid, Veterinaire Milieu Toxicologie) worden gecombineerd met proactieve instrumenten (Data-analyse, Prevalentieonderzoek, informatie uit bewakingsprogramma's). BC's vormen het belangrijkste formele overleg- en adviesorgaan voor rapportages, trends en vervolgacties; SO-Z is de lijn voor zoönotische risico's.

De evaluatie hanteert een kwalitatieve effect- en contributieanalyse op basis van een expliciete beleidstheorie (H1–H6). Bewijslijnen bestaan uit portfolio-analyse, deskstudie, interviews, casestudies (o.a. Parvovirus, BTV-3/12, vogelgriep), communicatie-analyse en organisatie-analyse.

Doeltreffendheid: functioneren van de keten

In de kern functioneert de Basismonitoring doeltreffend. De eerstelijns (houder/dierenarts) vormt het startpunt van de vroegsignalering; Veekijker en Pathologie vormen samen de basisinstrumenten voor uniforme intake, triage en eerste duiding. Signalen komen via telefonische contacten, bedrijfsbezoeken en ingezonden dieren binnen, worden waar nodig tot casussen geclusterd en vervolgens in multidisciplinaire overleggen (kliniek, pathologie, epidemiologie, lab) geduid. Afhankelijk van meldplicht, zoönoserisico en epidemiologisch beeld vindt opschaling plaats richting NVWA, SO-Z en/of BC's.

De casussen Parvovirus, BTV-3/BTV-12 en vogelgriep laten zien dat de keten bij verhoogd risico snel kan schakelen: van eerste signaal naar diagnostiek, risicobeoordeling, afstemming met NVWA/SO-Z en gerichte communicatie (webinars, Q&A's, landingspagina's) binnen dagen.

De combinatie van laagdrempelige instroom en analytische diepgang wordt breed als effectief ervaren.

De doeltreffendheid kent sectorspecifieke accenten. Bij rund ligt het zwaartepunt op data-analyse en dashboarding, bij varken op Veekijker, Pathologie, Online Monitor en pilots, en bij pluimvee op korte lijnen met gespecialiseerde praktijken en VMP. Bij kleine herkauwers is de telefonische bereikbaarheid beperkter en maken naast dierenartsen ook (hobby)houders frequent gebruik van de Veekijker; pathologie vormt hier een belangrijke ruggengraat. Tegelijk laten de interviews zien dat signalen van kleinschalige en hobbyhouders minder vanzelf in de monitoring terechtkomen en dat er geen formeel geborgd mechanisme is om structureel informatie bij deze groepen op te halen.

De helpdeskcapaciteit en zoönose-aandacht worden overwegend positief beoordeeld. De Veekijker is specialistisch bemenst, kent vaste intakevragen (meldingsplicht, zoönose-indicaties, "niet-pluis") en is goed vindbaar. De aandacht voor zoönosen is ingebed via triage, multidisciplinaire duiding en deelname aan het maandelijkse SO-Z. Een structureel aandachtspunt is de instroom van secties: pathologisch onderzoek is een kerninstrument om patronen en trendbreuken te herkennen, maar sectievolumes staan door sector-krimp en praktische drempels onder druk.

Kennisverspreiding functioneert goed richting bevoegde autoriteiten (NVWA, SO-Z) en het professionele veld (sectorrapportages, jaarverslag, vakbladen, webinars, nieuwsberichten). GD is regelmatig zichtbaar in reguliere en landbouwgerichte media (o.a. rond blauwtong en vogelgriep) en heeft een sterke wetenschappelijke footprint, met publicaties die ook in internationale beleidsdocumenten worden geciteerd. Op basis van de mechanisme-keten is de impact op diergezondheid, dierenwelzijn, volksgezondheid en exportpositie plausibel positief, maar harde attributiecijfers (bijvoorbeeld vermeden sterfte of economische schade) ontbreken in deze evaluatie.

Doelmatigheid: organisatie, middelen en randvoorwaarden

De Basismonitoring is doelmatig ingericht. De instrumentmix is per sector gedifferentieerd en sluit aan op de sectorlogica, waardoor dubbelingen worden voorkomen. De Veekijker draait met kleine, flexibele teams per sector; pathologen worden diersoortoverstijgend ingezet onder sectorale aansturing. Organisatorisch zijn processen geborgd in een kwaliteitsmanagementsysteem met jaarlijkse audits en externe certificering, ondersteund door een kwaliteitsafdeling. Jaarlijks wordt circa €400k in opleidingen geïnvesteerd, met modules die specifiek zijn ontwikkeld rond de Basismonitoring en meldingsplichtige aangewezen dierziekten, waardoor triage en besluitvorming uniformer en minder persoonsafhankelijk worden.

De publiek–commercieel combinatie binnen GD draagt bij aan doelmatigheid: diergezondheidsprogramma's, onderzoeksprojecten en vaccintesten houden een kritieke massa aan kennis en capaciteit in stand die ook direct de monitor ten goede komt. Tegelijk vraagt deze combinatie blijvende aandacht voor rolhelderheid (mandaten, besluitlijnen) en transparantie (tariefstelling, scheiding van monitoring en vervolgregie) om percepties van belangenverstrengeling te voorkomen.

De Basismonitoring wordt voor 50% gefinancierd door LVVN en voor 50% door sectoren via heffingen uit het Diergezondheidsfonds. Krimp en concentratie in delen van de veehouderij zetten druk op de kostendekking én op sectievolumes. PeilDAP-structuren worden gebruikt om representativiteit te borgen, maar vragen blijvende inzet. Daarnaast vormt datasplitsing door grote praktijken met eigen laboratoria een reëel risico: relevante signalen bereiken niet altijd vanzelf het centrale zicht.

Taakvervulling GD: onafhankelijkheid, expertise en signalering

De onafhankelijkheid van GD is formeel geborgd via de RWT-aanwijzing, de positionering tussen overheid en sector en de scheiding tussen monitoring (signaleren/duiden) en vervolgregie/handhaving (NVWA en beleidsdepartementen). In de praktijk wordt GD door ketenpartners gezien als “veilige eerste gesprekspartner”, wat de meldbereidheid ondersteunt. De combinatie van publieke taken en commerciële opdrachten blijft een aandachtspunt; deze vraagt om consequente toepassing van heldere mandaten, expliciete weegcriteria bij gevoelige keuzes en vooraf afgestemde communicatie.

De inhoudelijke expertise van GD is sterk. De Basismonitoring leunt op gespecialiseerde teams (kliniek, pathologie, epidemiologie, lab), een stabiele kwaliteitszorgstructuur en een actieve scholingscyclus. De bibliometrische analyse laat zien dat GD internationaal zichtbaar en impactvol is, vooral binnen Landbouw- en Biologische Wetenschappen en Diergeneeskunde, en dat publicaties worden gebruikt in beleid van Europese en intergouvernementele organisaties.

Het vaststellen van urgentie en het tijdig delen van signalen met NVWA, SO-Z en BC's is in de praktijk goed geborgd. Bij verdenkingen waarop een meldplicht van toepassing kan zijn, wordt NVWA snel betrokken; mogelijke zoönosen lopen via de SO-Z-lijn; BC's worden periodiek en waar nodig ad hoc geüpdatet. Verbeterpotentieel ligt in het kort formaliseren van speedroutes (wie beslist, binnen welke termijnen, minimale documentatie), het expliciteren van weegcriteria (o.a. zoönoserisico, clustergroei, dierenwelzijn, handelsimpact, representativiteit) en het systematisch timestampen van het moment waarop een signaal als “bijzondere bevinding” wordt aangemerkt.

Samenvattende conclusies en aanbevelingen

Over de breedte luidt de conclusie dat de Basismonitoring Diergezondheid doeltreffend en overwegend doelmatig functioneert: signalen worden via meerdere kanalen verzameld, multidisciplinair geduid en waar nodig tijdig opgeschaald, binnen een organisatie die procesmatig en inhoudelijk goed is geborgd. De belangrijkste kwetsbaarheden liggen in randvoorwaarden rond instroom (sectierepresentativiteit, moeilijk bereikbare groepen, datasplitsing) en in de combinatie van publieke en commerciële rollen.

De aanbevelingen richten zich op het behouden van de sterke basis en het versterken van deze randvoorwaarden:

1. Koester de samenwerking tussen overheid en sector en handhaaf de huidige governance met gezamenlijke BC's en onafhankelijke voorzitters.
2. Borg representativiteit en instroom structureel, onder meer via PeilDAP en aandacht voor groepen die minder vanzelf in beeld komen (o.a. hobbyhouders).
3. Houd de contactbereidheid hoog bij grote dierenartsenketens door relatiemanagement, wederkerige uitwisseling van informatie en voorspelbare, vertrouwelijke omgang met data.
4. Verken uitbreiding van de gegevensbasis uit aanvullende bronnen (zoals slachtlíjndata, melkqualiteit, voerdata, medicatie-/antibioticaregistraties) en benut de meerwaarde van datagedreven feedback voor ondernemers, met duidelijke afspraken over doelbinding, privacy en eigenaarschap.
5. Versnel en voorspel communicatie bij niet-meldingsplichtige dossiers door weegkaders en het moment van ‘bijzondere bevinding’ expliciet te maken en kernboodschappen

en rolverdeling vooraf af te stemmen met opdrachtgevers en, waar relevant, ketenpartners.

Met deze stappen kan de Basismonitoring ook in een veranderende en krimpende sector haar rol als vroegsignalerend en vertrouwenswaardig knooppunt in de veterinaire infrastructuur blijven vervullen.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding evaluatie

De Basismonitoring Diergezondheid is in 2002 opgezet als permanent systeem om de gezondheid van landbouwhuisdieren te volgen en vroegtijdig afwijkingen te signaleren. De monitoring is een uitvloeisel van de motie Waalkens–Ter Veer (2000), wordt sinds 2002 uitgevoerd door Royal GD (hierna GD) en is sinds april 2021 belegd als wettelijke taak bij GD (RWT) in opdracht van de minister van LNVN. Doel van het stelsel is (i) het opsporen van bekende dierziekten die normaal niet in Nederland voorkomen, (ii) het opsporen van nieuwe of onbekende aandoeningen (emerging diseases) en (iii) het volgen van trends en ontwikkelingen in diergezondheid.

Directe aanleiding voor deze evaluatie is de wettelijke plicht tot evaluatie (Comptabiliteitswet) en het aflopen van de RWT-aanwijzing van GD. Deze rapportage beoordeelt zowel de doeltreffendheid (bereikt het instrument wat beoogd is?) als de doelmatigheid (worden middelen efficiënt ingezet?) en gaat tevens in op de wijze waarop GD haar wettelijke taak uitvoert.

1.2 Evaluatievragen

Binnen de evaluatie staan elf kernvragen centraal. Deze hebben betrekking op het instrument zelf (de Basismonitoring) evenals de rolvervulling van GD:

Instrument (doeltreffendheid/doelmatigheid)

1. Is de Basismonitoring doeltreffend en doelmatig?
2. Kunnen maatregelen de efficiëntie verhogen zonder de effectiviteit te schaden?
3. Is bij de helpdesk voldoende kennis en ervaring aanwezig?
4. Is bij de helpdesk voldoende aandacht voor mogelijke zoönosen?
5. Is in de samenstelling van de begeleidingscommissies voldoende aandacht voor sectorbelangen én publieke belangen?
6. Is de rol van de begeleidingscommissies goed ingevuld en is duidelijk vastgelegd hoe besluiten worden gewogen?
7. Zijn de rapportages toegankelijk genoeg, ook voor het algemene publiek?

Taakvervulling GD

8. Is de onafhankelijkheid van GD voldoende geborgd?
9. Is de inhoudelijke expertise van GD voldoende geborgd?
10. Is het vaststellen van urgentie binnen GD voldoende geborgd?
11. Is het tijdig delen van signalen door GD met NVWA, het Signaleringsoverleg Zoönosen en de begeleidingscommissies voldoende geborgd?

1.3 Evaluatieaanpak

De evaluatie hanteert een kwalitatieve effect- en contributieanalyse. Uitgangspunt is de beleidstheorie achter de Basismonitoring (van inputs en naar outputs, uitkomsten en maatschappelijke effecten). We werken met expliciete hypothesen over meldbereidheid, vroegsignalering, onderzoek & duiding, kennisdeling en effecten op dier- en volksgezondheid, en toetsen die op basis van convergerende bewijslijnen (triangulatie). Methodisch bestaat de aanpak uit:

- Portfolio-analyse van de uitgevoerde activiteiten (per sector/werkpakket; volumes, inzet, kosten, doorlooptijden);
- Deskstudie van beleids- en uitvoeringsdocumenten;
- Interviews met interne en externe stakeholders;
- Casestudies (korte reconstructies) bij recente gebeurtenissen waar de Basismonitoring (had) kunnen bijdragen (o.a. vogelgriep, BTV-3/12; en een casus waar het stelsel mogelijk minder optimaal werkte, afhankelijk van beschikbaarheid);
- Communicatie-analyse van zichtbaarheid/doorwerking in wetenschap, beleid en media;
- Organisatie-analyse van processen, rollen, verantwoordelijkheden en overlegstructuren.

1.4 Leeswijzer

Dit rapport is als volgt opgebouwd: Hoofdstuk 2 beschrijft feitelijk wat de Basismonitoring is: achtergrond en belang, wettelijk kader, positionering in de veterinaire infrastructuur, werkwijze en governance. Dat vormt het referentiekader. Hoofdstuk 3 zet de beleidstheorie en de toetsings-hypothesen uiteen: welke resultaten verwachten we van de monitor en via welke mechanismen?

Hoofdstuk 4 beoordeelt de doeltreffendheid: hoe goed werkt de keten van signaleren–duiden–opschalen in de praktijk? Hoofdstuk 5 gaat in op de doelmatigheid: organisatie, inzet van middelen, doorlooptijden en verbeteropties. Hoofdstuk 6 bundelt de conclusies per evaluatievraag; Hoofdstuk 7 vertaalt dit naar een compacte set aanbevelingen.

2 Basismonitoring Diergezondheid

2.1 Wat is de Basismonitoring Diergezondheid

2.1.1 Belang van / Ontstaan Basismonitoring

Nederland is een dichtbevolkt land met eveneens een hoge dichtheid van landbouwhuisdieren. Besmettelijke dierziekten kunnen een risico vormen voor de diergezondheid en het dierenwelzijn en, in het geval van zoönosen, ook voor de volksgezondheid. Mogelijke bedreigingen moeten zo snel mogelijk worden vastgesteld en in het geval van een ernstige dierziekte moet er snel passende actie kunnen worden ondernomen. Een monitoringssysteem helpt bij het vroeg opsporen van afwijkingen en trends en ontwikkelingen in diergezondheid en trends en ontwikkelingen. Een dergelijk systeem draagt, afgezien van de bijdrage aan de humane en diergezondheid/dierenwelzijn, ook bij aan het beschermen van de Nederlandse landbouweconomie.

De Basismonitoring in Nederland is opgezet naar aanleiding van de motie Waalkens-Ter Veer uit 2000, welke pleitte voor een systeem voor continue monitoring van diergezondheid. In 2002 ging de Basismonitoring van start, uitgevoerd door GD. Dit monitoringssysteem is opgezet door GD in samenwerking met LNVN en de veehouderijsector. Waar de Basismonitoring zich oorspronkelijk richtte op vier diersectoren (pluimvee, runderen, kleine herkauwers en varkens), is dit door de toevoeging van sector paard inmiddels uitgebreid naar vijf. Deze laatste sector valt buiten de scope van deze evaluatie.

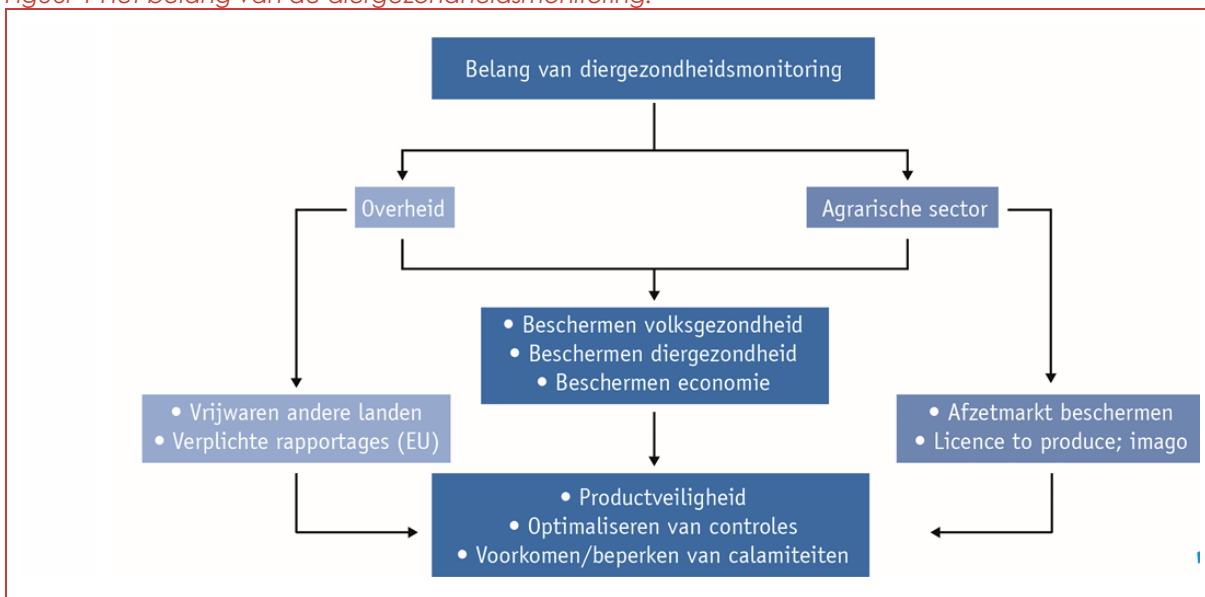
De diergezondheidsmonitoring dient meerdere belangen. Naast het beschermen van de diergezondheid, het dierenwelzijn en de volksgezondheid, helpt het ook calamiteiten en bedrijfsschade te voorkomen. Verbeterde borging van productveiligheid draagt bij aan het imago van de Nederlandse veehouderij, wat ook ten goede kan komen aan de nationale en internationale afzetpositie. Met dit systeem van monitoring voldoet Nederland ook aan de eisen van wat de lidstaten van de Europese Unie (EU) moeten doen ter opsporing, verspreiding en voorkoming van besmettelijke dierziekten (zowel een groep van aangewezen dierziekten als relevante nieuwe ziekten). Dit is vastgelegd in de Animal Health Law (AHL)¹.

De Basismonitoring heeft drie doelstellingen:

1. Het opsporen van uitbraken van aangewezen dierziekten die niet endemisch in Nederland voorkomen.
2. Het opsporen van nog onbekende aandoeningen.
3. Zicht houden op trends en ontwikkelingen in diergezondheid in Nederland.

¹ Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie. Regulation (EU) 2016/429 of the European Parliament and of the Council of 9 March 2016 on transmissible animal diseases and amending and repealing certain acts in the area of animal health ('Animal Health Law'). Toegankelijk via [Regulation - 2016/429 - EN - EUR-Lex](#)

Figuur 1 Het belang van de diergezondheidsmonitoring.

Bron: Royal GD

De Basismonitoring is een vrijwillige, landelijke aanvulling op de wettelijke meldplicht voor aangewezen dierziekten en op de door EU en WOAHP voorgeschreven gerichte monitoringsprogramma's. De uitkomsten van deze gerichte programma's, die eveneens zijn belegd bij de GD, vallen buiten de Basismonitoring zelf, maar worden wel opgenomen in de periodieke rapportages om één integraal situatiebeeld te bieden.

2.1.2 Wettelijk kader van de Basismonitoring door GD

In 2012 is de overheid middels de motie Van Gerven verzocht om de opzet waarbij GD als private partij overheidstaken uitvoerde te veranderen, om de schijn van belangenverstrengeling te voorkomen en de volksgezondheid voorop te stellen. Naar aanleiding van deze motie heeft de staatssecretaris een onafhankelijke evaluatie van de basismonitoring laten uitvoeren, waarin werd geconcludeerd dat het toenmalige systeem (inclusief de positionering bij GD) goed in staat was om uitbraken van bekende en onbekende aandoeningen tijdig te signaleren. Tegelijkertijd werd aanbevolen de borging van publieke belangen te versterken via scherper ingerichte checks-and-balances (onder meer in de begeleidingscommissies), een explicieter afwegingskader en meer transparantie over werkwijze en uitkomsten. Per 21 april 2021, toen de AHL in werking trad, voert GD de Basismonitoring voor landbouwhuisdieren en paarden uit als rechtspersoon met een wettelijke taak (RWT). GD is aangewezen voor de periode 2021-2026. De relatie tussen LNVN en GD en de verantwoordelijkheden, taken en bevoegdheden bij deze wettelijke taak zijn vastgelegd in het 'Protocol van werkafspraken GD en de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit' (2021).

De RWT-status plaatst GD in de context van de Basismonitoring tussen de sector en de overheid in. De basismonitoring wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van de minister van LNV/LNVN. GD is zelf geen bestuursorgaan en behandelt daarom geen Woo-verzoeken; verzoeken om inzage in monitoringinformatie lopen via LNVN als verantwoordelijke overheidspartij. LNVN besluit over eventuele openbaarmaking, vraagt daarbij een zienswijze van GD en beoordeelt welke gegevens onder uitzonderingsgronden vallen (bijvoorbeeld bedrijfsvertrouwelijkheid of persoonsgegevens).

In de praktijk worden de meeste monitoringsrapporten actief gepubliceerd. Voor bepaalde onderdelen, zoals de rundveerapporten, wordt de informatie jaarlijks opgevraagd op grond van de Woo. Rechtstreekse verstrekking van tot individuele bedrijven herleidbare gegevens aan andere overheidsdiensten vindt plaats op basis van een specifieke wettelijke grondslag (zoals een vorderingsbevoegdheid van de NVWA), niet via de Woo.

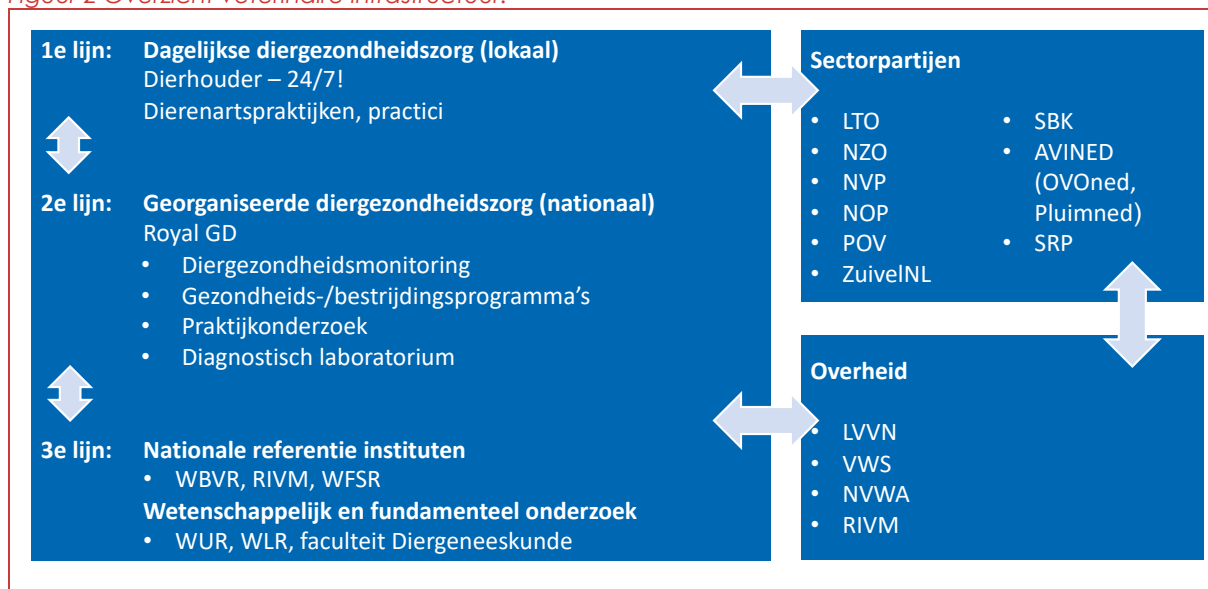
De Basismonitoring wordt gefinancierd vanuit het Diergezondheidsfonds (DGF) dat beheerd wordt door het ministerie van LNV. Het DGF wordt gevuld door heffingen bij dierenhouders, vanuit de begroting van LNV en door cofinanciering vanuit de EU. De Basismonitoring wordt voor 50% gefinancierd door de overheid (LNV) en voor 50% door de relevante sectoren middels een jaarlijkse heffing. Voor 2025 is de Basismonitoring begroot op €10.911.818.

2.1.3 Positionering in de veterinaire infrastructuur

De Nederlandse veterinaire infrastructuur kent een meerlaagse inrichting, zie Figuur 2. In de eerste lijn staan veehouders en dierenartsenpraktijken centraal: zij signaleren, behandelen en melden. In de tweede lijn vervult GD de rol van uitvoerder van de Basismonitoring, beheerder van het diagnostisch laboratorium en adviseur richting praktijk en sector. In de derde lijn opereren nationale instituten en kennisinstellingen (o.a. WBVR, RIVM, WFSR, WUR), die de referentiediagnostiek en wetenschappelijke onderbouwing leveren.

Aan de flanken zijn de sectorpartijen (o.a. LTO, NZO, NOP, POV, ZuivelNL, SBK, AVINED) en de overheid (LNV, VWS, NVWA, RIVM) gepositioneerd. Tussen deze partijen bestaan vaste overleg- en rapportagelijnen. De Basismonitoring fungeert hierin als knooppunt: zij bundelt signalen uit de eerste lijn, duidt deze multidisciplinair, en zorgt voor opschaling en terugkoppeling richting overheid en sector wanneer de situatie daarom vraagt.

Figuur 2 Overzicht veterinaire infrastructuur.

Bron: Royal GD

2.1.4 Wat is GD?

GD is in 1919 opgericht; sinds 2019 voert de organisatie het predicaat 'Koninklijk'. De voorheen vier regionale afdelingen zijn in 2000 samengebracht in één centrale organisatie in Deventer.

GD maakt onderdeel uit van GD Group B.V., een concern met circa 15 ondernemingen. Binnen de groep is GD veruit de grootste entiteit (ongeveer 80% van personeel en omzet). De

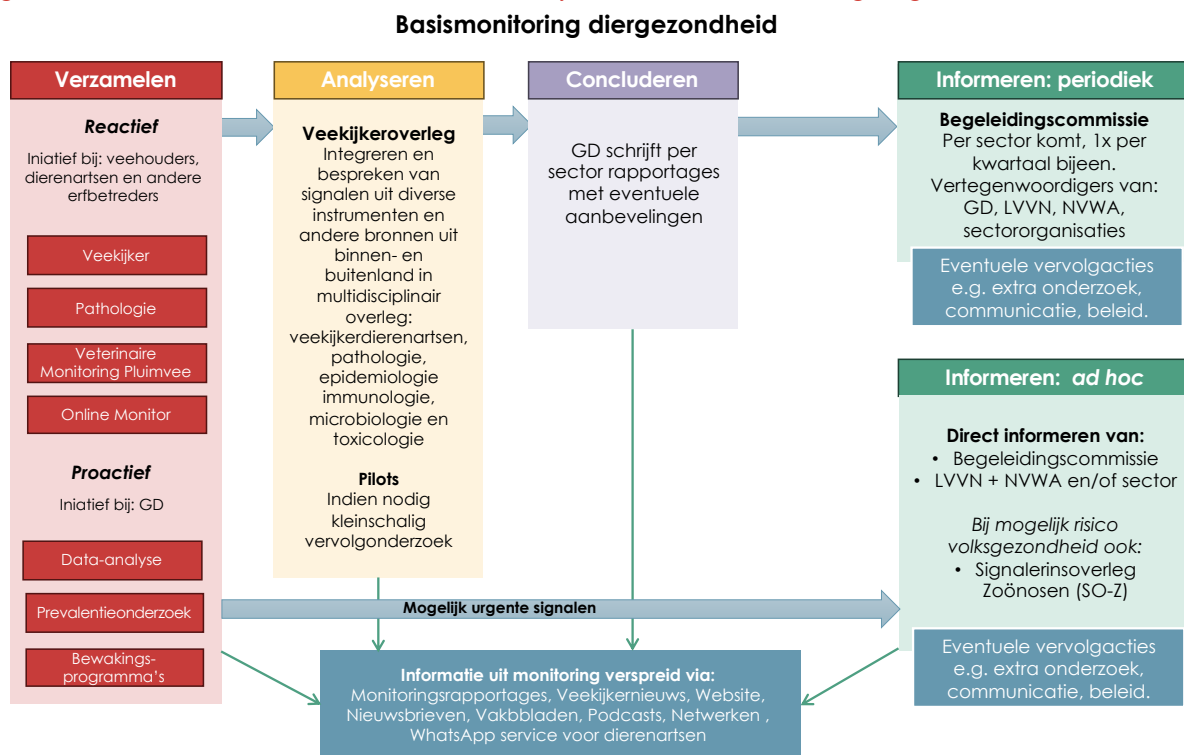
directie van GD Group B.V. bestaat uit een CEO en een CFO en staat onder toezicht van een Raad van Commissarissen (RvC). De Stichting Beheer Gezondheidsdienst voor Dieren is enig aandeelhouder; het stichtingsbestuur telt 9 leden uit sector- en ketenpartijen (o.a. LTO, POV, NZO, NOP, COBK). GD Group B.V. is een structuurvennootschap, waardoor de impact van de aandeelhouders op de bedrijfsvoering niet mogelijk is).

Bij GD werkten in 2023 ongeveer 500 mensen, waaronder ongeveer 90 onderzoekers en (gespecialiseerde) dierenartsen. De omzet in dat jaar betrof 62,8 miljoen euro. Belangrijke pijlers zijn diergezondheid- en dierziektebestrijdingsprogramma's en losse diagnostiek voor landbouwhuisdieren -. GD beschikt over een modern veterinair laboratorium waar jaarlijks circa 4 miljoen lab-bepalingen worden uitgevoerd. Daarnaast wordt er pathologie uitgevoerd. Doordat GD veel kennis en expertise in huis heeft speelt het ook een adviserende rol. Er vindt wetenschappelijk en praktijkgericht onderzoek plaats, bijvoorbeeld in de vorm van contract research. Hiermee combineert GD dus een publieke taak naast commerciële activiteiten.

2.2 Werkwijze Basismonitoring

De Basismonitoring kan worden opgedeeld in verschillende stappen: Verzamelen van signalen en gegevens, Analyseren, Concluderen en het informeren van de Begeleidingscommissie of eventueel andere partijen (zowel periodiek als ad-hoc). Een overzicht is weergegeven in Figuur 3.

Figuur 3 Een schematisch overzicht van de werkwijze van de Basismonitoring, uitgevoerd door GD.

2.2.1 Stap 1: Verzamelen

De tools om data te verzamelen binnen de Basismonitoring kunnen worden onderverdeeld in *reactieve* en *proactieve* monitoringsinstrumenten. Bij de reactieve instrumenten ligt het initiatief niet bij GD, maar bij de veehouders, dierenartsen en andere erfbetreders. Zij nemen contact op of sturen monsters of gegevens in.

Reactieve instrumenten

- De **Veekijker** is een telefonische helpdesk waarmee veehouders en dierenartsen kosteloos advies kunnen vragen aan dierenartsen van GD. Medewerkers zijn gespecialiseerd, gepromoveerd en/of ervaren pratici. Voor elke sector is er een vast team met specialistische kennis. Informatie wordt via de telefoon, mail en appberichten verzameld en geregistreerd als Veekijkercontactmomenten in een Customer Relation Management-systeem (CRM). Indien nodig of op verzoek van de houder en/of practicus kan er een bedrijfsbezoek worden uitgevoerd of wordt geadviseerd een dier in te sturen voor sectie. Waar nodig kan hulp in worden geroepen van andere specialisten binnen of buiten GD. De Veekijker Rund, Varken en Pluimvee zijn op werkdagen 8 uur per dag beschikbaar voor vragen. De Veekijker Kleine Herkauwers is op werkdagen 2 uur per dag beschikbaar. Goed om hierbij te vermelden is dat de wettelijke meldingsplicht voor aangifteplichtige dierziekten ligt voor GD alleen wanneer in het kader van eigen werkzaamheden (bijvoorbeeld tijdens een bedrijfsbezoek, laboratoriumdiagnostiek of pathologie) een verdenking ontstaat. Wanneer een veehouder of dierenarts telefonisch een mogelijke verdenking meldt en GD het klinisch beeld niet zelf heeft kunnen beoordelen, blijft de meldingsplicht bij veehouder en/of dierenarts en beperkt de rol van de Veekijker zich tot het adviseren om een melding bij de NVWA te doen.
- **Pathologie:** Veehouders of dierenartsen kunnen dieren inzenden voor pathologisch onderzoek voor aanvullende diagnostiek om de doodsoorzaak vast te stellen, inzicht te krijgen in bedrijfsproblemen of om zaken uit te sluiten. Vaak vervult de patholoog de rol van 'second opinion' op het bedrijfsprobleem in aanvulling op de eigen dierenarts; bij individueel gehouden diersoorten ligt de nadruk op aanvullende diagnostiek en interpretatie van de sectiebevindingen, niet op een formele second opinion in de zin van dubbele sectie. GD beschikt ook over een ophaaldienst voor het ophalen van dode dieren voor pathologie. Deze voldoet aan ADR richtlijnen voor het vervoer van risicomateriaal. Binnen de pathologie speelt ook het netwerk van PeilDAP's (peildierenartsenpraktijken) een rol: geselecteerde praktijken die volgens vaste afspraken dieren en monsters insturen. Dit zorgt voor een gestandaardiseerde instroom van inzendingen, waardoor trends en mogelijke nieuwe aandoeningen in een vroeg stadium kunnen worden gesignaleerd.
- **Veterinaire monitoring pluimvee (VMP)** is een samenwerkingsverband tussen een aantal pluimveepractici en GD. Tijdens bijeenkomsten worden VMP-projecten behandeld. De aanleiding voor een project is een vraagstuk uit de praktijk. Het onderzoeksproject wordt met eventueel benodigde aanvullende gegevens (bijvoorbeeld specifieke dataregistratie of monsternamen) uitgewerkt. De praktiserende dierenartsen zijn bij VMP de partij die vraagstukken formuleert en zorgdraagt voor (een deel van) de informatie die nodig is in de uitwerking. De rol van GD is meer faciliterend en onderzoeksgericht, zoals het zorgdragen van het formuleren van een goede onderzoeksopzet, de projectbegeleiding en de rapportage.
- De **Online monitor Varkensgezondheid** is een aanvullend instrument voor de varkenssector om trends in de varkensgezondheid te signaleren. Dierenartsen registreren tijdens bezoeken aan varkenshouderijen of er sprake is van gezondheidsklachten en leggen ook leeftijdscategorie en orgaansysteem vast en een mogelijke diagnose. Dit melden zij via het platform VeeOnline digitaal aan GD, die ook de database beheert.
- **Veterinaire Milieu Toxicologie (VMT)** biedt GD aan rundveehouders en dierenartsen die het vermoeden hebben dat problemen met diergezondheid te maken hebben met bijvoorbeeld verontreinigingen in het milieu.

Proactieve monitoringsinstrumenten

Bij de proactieve instrumenten van de Basismonitoring ligt het initiatief juist bij GD. Instrumenten zijn:

- **Data-analyse** middels analyse van geanonimiseerde data worden trends in kaart gebracht betreffende gezondheidsparameters en bekende aandoeningen. Verschillende gegevens worden gecombineerd, waaronder gegevens vanuit laboratoriumonderzoeken, en data die door andere gegevensverstrekkers (o.a. via Identificatie en Registratie Dieren, I&R) wordt aangeleverd, bijvoorbeeld betreffende sterfte, vruchtbaarheid, melkproductie of antibioticagebruik. Elk kwartaal ontvangt GD nieuwe bestanden waarmee analyses kunnen worden uitgevoerd in de tijd, per regio of per bedrijfstype.
- **Prevalentieonderzoek** wordt gebruikt om de prevalentie te schatten van een set dierziekten. Welke ziekten dit zijn wordt bepaald aan de hand van criteria zoals belang voor de volksgezondheid, economische schade en de potentie om maatregelen te nemen. Dit wordt onderzocht middels steekproeven waarbij bloed wordt onderzocht op de aanwezigheid van antistoffen of genetisch materiaal van de ziekteverwekker. Dit instrument maakt geen onderdeel uit van de monitoring voor kleine herkauwers, varkens en pluimvee.
- **Bewakingsprogramma's** worden uitgevoerd op basis van Europese regelgeving die het verplicht om een deel van de Nederlandse veestapel te onderzoeken op de aanwezigheid van bepaalde ziekten. Dit doet GD onder andere voor aviaire influenza en brucellose. Deze programma's worden door de GD uitgevoerd, maar vallen niet onder de reikwijdte van de Basismonitoring en worden derhalve niet meegenomen binnen deze evaluatie.

2.2.2 Stap 2: Analyseren

Voor elk van de vier diersectoren vindt er een periodiek (wekelijks/tweewekelijks) Veekijker overleg plaats waarin relevante signalen uit het veld besproken worden. Hierbij wordt informatie uit alle monitoringsinstrumenten, maar ook vanuit andere bronnen uit binnen- en buitenland wordt geïncorporeerd en geïnterpreteerd. Dit overleg is multidisciplinair: naast de Veekijker dierenartsen kunnen er mensen aanwezig vanuit onder andere de afdeling pathologie, epidemiologie, immunologie, microbiologie en toxicologie. Als binnengekomen signalen niet voldoende duidelijk zijn kan er besloten worden om een kleinschalig pilot onderzoek op te zetten.

2.2.3 Stap 3: Concluderen

De bevindingen uit de verschillende monitoringsinstrumenten (waaronder Veekijkercontacten, pathologie, data-analyse, prevalentieonderzoek en overige bronnen) worden samengebracht in sectorrapportages voor rundvee, varkens, pluimvee en kleine herkauwers. In deze rapportages wordt de beschikbare data systematisch weergegeven, inclusief trends en ontwikkelingen in de tijd, verschillen tussen regio's of bedrijfstypen en relevante patronen in ziektebeelden.

Naast de gegevens uit de Basismonitoring zelf wordt in de rapportages ook gebruikgemaakt van informatie uit bewakingsprogramma's, laboratoriumdata over geselecteerde dierziekten en zogenoemde horizon scanning: signalen en ontwikkelingen rond diergezondheid in het buitenland die mogelijk relevant zijn voor de Nederlandse situatie. De sectorrapportages bevatten feitelijke informatie en interpretatie daarvan, maar geen beleids- of handelingsaanbevelingen. Eventuele aanbevelingen en adviezen richting overheid en sector worden apart geformuleerd en in de Begeleidingscommissies gepresenteerd, bijvoorbeeld via covernotities en/of mondelinge toelichting in presentaties

2.2.4 Stap 4: Informeren

De snelheid waarmee GD andere partijen informeert over ontvangen signalen is afhankelijk van de urgentie van deze signalen. Centraal hierin staat het informeren van de verschillende begeleidingscommissies (BC's).

Begeleidingscommissies (BC's) diergezondheid

Er zijn vier BC's: rundvee, kleine herkauwers, varken en pluimvee. De BC's vergaderen één keer per kwartaal. In de BC's zijn naast GD de financiers van de Basismonitoring aanwezig. Namens de overheid zijn dit LVVN en de NVWA, voor de veehouderijsector zijn dit verschillende sectorpartijen. De BC's worden voorgezeten door een onafhankelijk voorzitter (één voorzitter voor alle vier de BC's). GD bereidt de agenda en stukken voor en stemt deze samen met de voorzitter af. Verzamelde signalen en trends worden in de BC's gepresenteerd en besproken. Op basis daarvan worden mogelijke vervolgstappen verkend, zoals het opzetten van pilots of aanvullend onderzoek, het aanpassen of intensiveren van communicatie richting sector of breed publiek en, waar aan de orde, het agenderen van mogelijke beleidsaanpassingen bij de betrokken partijen. Daarnaast adviseren de BC's over het jaarlijkse werkplan en de bijbehorende begroting.

Er is periodiek contact met de BC's, maar in het geval van potentieel risico voor dier- of humane gezondheid wordt er door GD ad hoc contact opgenomen met de BC zodat er indien nodig snel actie kan worden ondernomen. Bij potentieel risico voor de volksgezondheid deelt GD daarnaast het signaal ook in het signaleringsoverleg zoönosen (SO-Z). In dit overleg zijn experts vertegenwoordigd vanuit zowel de humane als veterinaire sectoren, waaronder GD, NVWA, faculteit Diergeneeskunde, Wageningen Bioveterinary Research, GGD, Erasmus MC en RIVM. Signalen van potentieel zoönotische aard worden hierin besproken en er wordt bepaald of er eventuele vervolgstappen nodig zijn.

Overige communicatie

GD deelt de bevindingen uit de Basismonitoring ook met praktici, veehouders, en het brede publiek via verschillende media. Monitoringsrapportages geven periodieke updates over de monitoring, evenals het Veekijkernieuws. Op de website van GD wordt nieuws geplaatst en hier worden per dierziekte landingspagina's bijgehouden waarop veehouders en praktici praktische informatie kunnen vinden. Andere communicatiekanalen zijn nieuwsbrieven, vakbladen, podcasts en, in het geval van belangrijk nieuws een WhatsApp service voor dierenartsen. GD organiseert verder monitorings-/netwerkbijeenkomsten voor dierenartsen. Medewerkers van GD publiceren ook werk in wetenschappelijke tijdschriften of presenteren op congressen.

2.2.5 Afwegingskader meldingsplicht, zoönosen en bijzondere bevindingen

Het afwegingskader rond meldingsplicht, zoönotisch risico en mogelijke bijzondere bevindingen is van toepassing in alle fasen van het proces: bij de eerste registratie van Veekijkercontacten, tijdens de wekelijkse Veekijker overleggen en bij de verdere opvolging van signalen. In elk van deze stappen wordt ingeschat of een signaal een mogelijke positieve bevinding of meldingsplichtige ziekte betreft, of dat sprake kan zijn van een bijzondere bevinding.

Informatie die via de Veekijker binnenkomt, wordt op een gestandaardiseerde manier geregistreerd. Wanneer al in een vroeg stadium een meldingsplichtig signaal wordt vermoed, wordt de NVWA op de hoogte gesteld en wordt de veehouder en/of dierenarts geadviseerd zelf een melding te doen.

De GD-medewerker(s) die een dergelijke casus behandelen, vullen – zo nodig in overleg met inhoudelijk betrokken collega's en de sectorverantwoordelijke monitoring – de Leidraad voor vastlegging mogelijke bijzondere bevinding in. In dit document wordt informatie verzameld vanaf het eerste contact, maar ook over alle opvolgende stappen, zoals binnenkomende labresultaten. Er wordt een risicoschatting gemaakt en ingeschat of bijvoorbeeld de Begeleidingscommissie en/of het SO-Z ingeschakeld dient te worden en welke vervolgstappen nodig zijn.

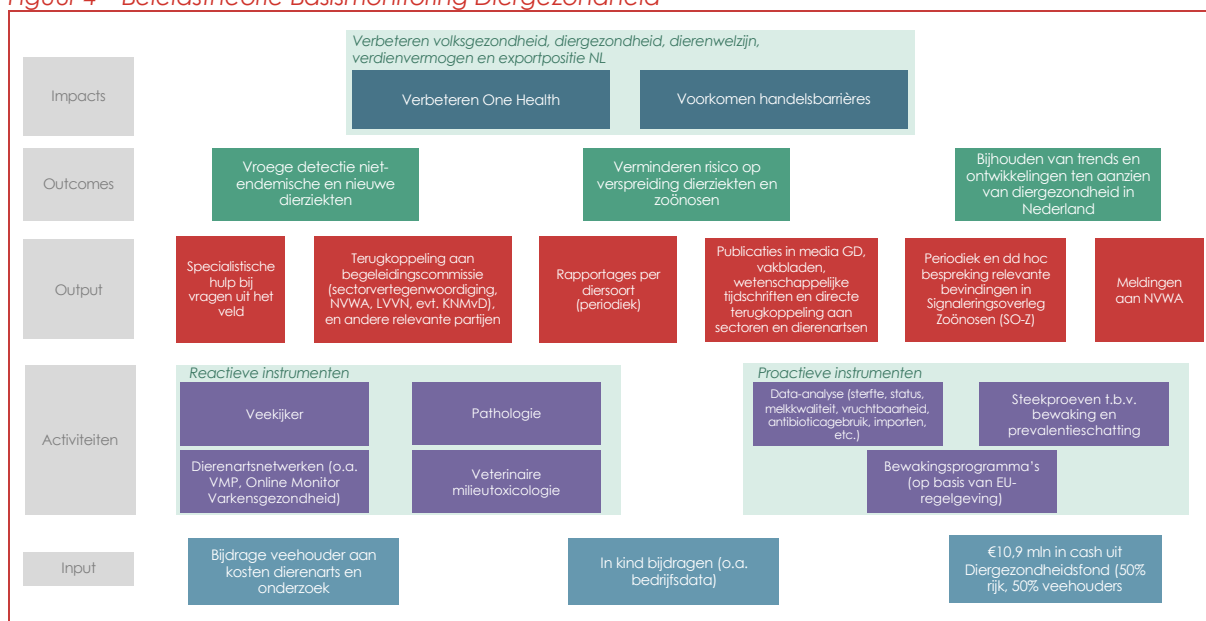
In de praktijk wordt deze leidraad vaak pas na een Veekijker overleg opgestart, wanneer meerdere signalen en disciplines samenkomen en gezamenlijk wordt geconcludeerd dat sprake kan zijn van een bijzondere bevinding of dat opschaling nodig is (bijvoorbeeld doordat het signaal gedeeld moet worden met het SO-Z).

3 Beleidstheorie en evaluatiekader

3.1 Beleidstheorie

De Basismonitoring is opgezet om signalen over diergezondheid vroegtijdig te verzamelen, te duiden en te delen, zodat de verspreiding van (zoönotische) dierziekten wordt voorkomen en de volksgezondheid, diergezondheid en het dierenwelzijn worden beschermd, met positieve effecten op het verdienvermogen van veehouders en de exportpositie van Nederland. De onderliggende beleidstheorie volgt een keten van inputs, activiteiten, outputs, outcomes en impacts zoals weergegeven in Figuur 4.

Figuur 4 *Beleidstheorie Basismonitoring Diergezondheid*

Bron: op basis van beleidstheorie LVVN

Aan de inputzijde staan zowel publieke als private financiering (o.a. middelen uit het diergezondheidsfonds) als in-kind datastromen (bijv. vanuit I&R, data rondom sterfte, melkwaliteit, antibioticagebruik, etc.), aangevuld met bijdragen van veehouders en dierenartsen aan diagnostiek. Deze inputs maken een mix van instrumenten mogelijk die bewust zowel reactief als proactief is ingericht, zoals beschreven in het vorige hoofdstuk. Deze activiteiten genereren concrete outputs: specialistische hulp en triage, meldingen aan de NVWA, rapportages per diersoort (periodiek), bespreking in het Signaleringsoverleg Zoönosen (SO-Z) en publicaties via GD-kanalen, vakbladen en wetenschappelijke tijdschriften, inclusief directe terugkoppeling naar sectoren en dierenartsen.

De veronderstelde outcomes zijn (1) vroegtijdige detectie van niet-endemische/nieuwe ziekten en trendbreuken, (2) vermindering van het risico op verspreiding van dierziekten en zoönosen, (3) verbetering van One Health door tijdige informatie-uitwisseling en (4) het voorkomen van handelsbarrières. Parallel hieraan dient de monitoring het overheidsdoel om trends en ontwikkelingen in de Nederlandse diergezondheid (ook voor niet-gereguleerde ziekten) bij te houden.

De uiteindelijke impact betreft gezondheidswinst voor mens en dier, behoud en versterking van dierenwelzijn, en economische baten voor bedrijven en de internationale positie van de sector. De beleidstheorie veronderstelt dat inputs en datastromen stabiel beschikbaar zijn en

dat de governance- en overlegstructuren (o.a. begeleidingscommissies en SO-Z) functioneren en zorgen voor tijdige opschaling wanneer de situatie daarom vraagt.

3.2 Hypothesen

Op basis van deze beleidstheorie zijn toetsbare werkhypothesen geformuleerd die de kritieke schakels in de keten beschrijven (van bewustwording en laagdrempelige instroom van signalen, via snelle en adequate diagnostiek en gerichte disseminatie, naar het afremmen van ziekteverspreiding en uiteindelijk maatschappelijke impact). Deze hypothesen (H1–H6) vormen de rode draad van de evaluatie en worden in de volgende hoofdstukken getoetst:

- H1. De Basismonitoring verhoogt het besef van Nederlandse veehouders en dierenartsen dat 'ongewone' ziektebeelden mogelijk afkomstig zijn van besmettelijke dierziekten en daarom snel gemeld moeten worden.
- H2. De (laagdrempelige) opzet van de Basismonitoring en het verhoogde besef leiden ertoe dat veehouders en dierenartsen relevante signalen delen waardoor 'ongewone' ziektebeelden snel(ler) worden ontdekt.
- H3. De activiteiten binnen de Basismonitoring leiden ertoe dat gevallen van ongewone ziektebeelden snel en adequaat worden onderzocht.
- H4. De resultaten van het onderzoek leiden tot kennis die snel (bij een mogelijke gevaarlijke ziekte, met name naar de bevoegde autoriteiten) en (langzamer) langs diverse andere (wetenschappelijk, meer doelgroepgericht, ...) kanalen wordt gedeeld.
- H5. Het snel delen van kennis draagt bij aan voorkomen van verspreiding van verwekkers van dierziekten.
- H6. Minder dierziekten leidt tot diverse positieve maatschappelijke impact: volksgezondheid (zoönosen voorkomen), diergezondheid en dierenwelzijn, verdienvermogen van de veehouder en exportpositie van NL.

Voor elk van de hypothesen is aan de start van de desbetreffende paragraaf waar deze wordt behandeld een kader ingevoegd om de kernbeoordeling, de belangrijkste bewijslijnen, plausibele alternatieve verklaringen en resterende onzekerheden compact te tonen, voorzien van een indicatieve mate van zekerheid en korte verwijzingen naar de onderbouwing in de tekst.

4 Het functioneren en de impact van de Basismonitoring

4.1 Doeltreffendheid monitor

Deze paragraaf beoordeelt in welke mate de Basismonitoring Diergezondheid haar primaire doel bereikt: het tijdig en correct signaleren, duiden en (waar nodig) escaleren van relevante diergezondheidssignalen. In de kern functioneert het systeem doeltreffend. Signalen komen via meerdere kanalen binnen (Veekijker, Pathologie en proactieve instrumenten zoals Data-analyse en de Online Monitor) en worden multidisciplinair besproken. Waar een verhoogd risico wordt ingeschat, volgt zo nodig snelle opschaling richting NVWA en (bij zoönosenrisico's) het Signaleringsoverleg Zoönosen, en agendering in de Begeleidingscommissie (BC) voor weging en prioritering van te nemen maatregelen. Respondenten typeren GD daarbij als 'veilige eerste gesprekspartner': laagdrempelig en niet-formeel ten opzichte van de overheid, wat de contactbereidheid vergroot.

Een belangrijke bouwsteen is de Veekijker als laagdrempelige toegangspoort. Met vaste intake-checklists (meldingsplicht, zoönose-indicaties, "niet-pluis") worden contacten uniform geregistreerd en getrieerd. De brede telefonische bereikbaarheid verlaagt de drempel om te bellen; centralisatie van contacten versnelt het bouwen van casuïstiek. De pathologie is naast de Veekijker een belangrijk instrument om vroegtijdig problemen in het veld te onderkennen. Het draagt bij aan duiding en bevestiging van signalen in het veld, verkleint onzekerheid en maakt gerichte advisering mogelijk. PeilDAP-afspraken borgen instroom en representativiteit. De combinatie van laagdrempelige instroom en analytische diepgang wordt breed als effectief ervaren.

De doeltreffendheid verschilt logischerwijs per sector. Bij varken is sectorale datadeling beperkter; de nadruk ligt daar op Veekijker-signalen, secties, Online Monitor en pilots. Bij kleine herkauwers is de context anders (kortere telefonische beschikbaarheid, meldroute vaak direct van de veehouder). Bovendien komt het perspectief van kleinschalige/hobbyhouders minder vanzelf in beeld; gerichte outreach helpt blinde vlekken te voorkomen.

Tegelijk zijn er systeemkwetsbaarheden. Krimp in delen van de veehouderij zet, in combinatie met het belang van representativiteit, druk op het aantal secties en daarmee op de epidemiologische betrouwbaarheid. Concentratie en verticalisering van dierenartsenpraktijken (eigen labs) vergroten het risico op datasplitsing: relevante observaties bereiken niet automatisch het centrale zicht. Dit vraagt om actieve borging van centrale datastromen, relatiemanagement en transparante kaders voor datadeling en woordvoering. Positief is dat er expliciete feedbackloops richting beleid en sector zijn—contacten geven ook aan de terugkoppeling "wat heeft mijn informatie/signaal opgeleverd?" te waarderen—waardoor het stelsel leert en advieslijnen worden aangescherpt.

Tot slot vraagt de publiek–commercieel combinatie aandacht. De mix houdt expertise betaalbaar beschikbaar, maar kan in de perceptie tot rolspanningen leiden. Heldere communicatie over mandaten, tarieven en besluitlijnen blijft nodig om legitimiteit en vertrouwen te borgen. In onderstaande paragrafen wordt dieper ingegaan op de verschillende aspecten die de doeltreffendheid bepalen.

4.1.1 Vroegtijdige signalering & duiding

Beantwoording hypothesen H1 & H2

H1: “De Basismonitoring verhoogt het besef van Nederlandse veehouders en dierenartsen dat ‘ongewone’ ziektebeelden mogelijk afkomstig zijn van besmettelijke dierziekten en daarom snel gemeld moeten worden.”

Contributie-inschatting: positief, met sectorverschillen.

Op basis van de beschreven werkwijze is het aannemelijk dat de Basismonitoring het bewustzijn en de meldbereidheid bij houders en dierenartsen vergroot. De Veekijker fungeert als laagdrempelige toegangspoort met uniforme triage, GD wordt ervaren als “veilige eerste gesprekspartner”, en snelle, gerichte terugkoppeling maakt contact opnemen zichtbaar nuttig. Kennisdeling via webinars, vakgroepen en professionele WhatsApp-kanalen draagt bij aan vroege herkenning. Tegelijk blijft de instroom deels passief; hobbyhouders en jonge dierenartsen komen niet altijd vanzelf in beeld en bij kleine herkauwers is de telefonische beschikbaarheid beperkter. Verticalisering van praktijken kan bovendien signalen meer “in huis” trekken.

H2: “De (laagdrempelige) opzet van de Basismonitoring en het verhoogde besef leiden ertoe dat veehouders en dierenartsen relevante signalen delen waardoor ‘ongewone’ ziektebeelden snel(ler) worden ontdekt.”

Contributie-inschatting: Aanzienlijk, maar afhankelijk van sectorspecifieke kanalen.

De mix van instrumenten zorgt ervoor dat relevante signalen vanuit verschillende hoeken samenkomen en snel kunnen worden geclusterd. De casussen illustreren dit. De instroom is echter gevoelig voor sectierepresentativiteit en het risico op datasplitsing bij grote praktijken met eigen labs; ook verschillen meldroutes en bereikbaarheid per sector, met name bij kleine herkauwers.

De eerstelijns (houder/dierenarts) vormt het startpunt van de vroegsignalering; Veekijker en pathologie vormen daarbij samen de centrale poort voor uniforme intake, triage en eerste duiding van signalen. Signalen kunnen zowel via telefonische contacten/bedrijfsbezoeken als via ingezonden dieren voor pathologie binnenkomen en worden waar nodig gekoppeld tot één casus. Vervolgens bouwen laboratoriumdiagnostiek en nadere analyse hierop voort en zorgen voor verdere bevestiging en karakterisering van het probleem. In multidisciplinaire overleggen (kliniek, pathologie, epidemiologie, lab) vindt duiding plaats en wordt, afhankelijk van onder andere meldplicht, zoönoserisico en epidemiologisch beeld, opgeschaald richting NVWA, SO-Z en/of Begeleidingscommissie. Deze keten is herkenbaar en tijdig. In alle sectoren vormen Veekijker en pathologie de basisinstrumenten voor vroegsignalering; houders, dierenartsen en andere erfbetreders kunnen signalen aandragen, maar de onderlinge verhoudingen verschillen per sector. Bij pluimvee komen signalen vooral via praktiserende dierenartsen en andere erfbetreders binnen en zijn de lijnen relatief kort; bij rundvee en varken loopt de instroom voornamelijk via dierenartsen en worden signalen vaker verder verdiept via secties en – waar nodig – gerichte pilots; bij kleine herkauwers nemen naast dierenartsen ook (hobby)houders frequent rechtstreeks contact op, vormt pathologie een belangrijke ruggengraat en is de telefonische bereikbaarheid beperkter (een dagelijks kort venster, met tussentijds de mogelijkheid voor spoedafspraken bij urgente casuïstiek).

Inzichten uit cases:

Parvovirus (varken): Na de eerste bedrijfs-signalen wezen signalen eerst mogelijk op regionale clustering. Secties volgden; na een aanvankelijk onjuiste hypothese bij afwezigheid van indicatie voor een infectie (voeding) wees virus discovery-onderzoek (moleculaire diagnostiek) op een Parvo-variant. Het zoönotisch risico is in het afstemmingsoverleg als zeer onwaarschijnlijk gewogen. Parallel is diagnostiek ontwikkeld en gerichte communicatie ingericht (o.a. landingspagina/FAQ). Klinisch beeld: bolle ogen/afwijkende stand, soms rode, kalende, rimpelige huid; sterfte niet merkbaar verhoogd, de meeste biggen herstellen binnen weken, met soms restverschijnselen (economische impact). Begin juli

waren er ~50 bedrijven met meldingen. Dit benadrukt de waarde van centrale clustervorming (d.w.z. een centraal punt waar verschillende signalen binnen komen). De variant staat ver van PPV-1; verspreidingsroute onbekend; omgevingsresistent. Lessen: etiologische duiding kost tijd en middelen; expliciete criteria en timestamps voor het formele "bijzondere bevinding"-moment maken het proces navolgbaar. Waar diagnostiek maatschappelijk nodig is maar niet commercieel rendoert, wordt die toch ontwikkeld voor de monitoring (niet-marktgedreven testen).

Blauwtongvirus (BTV-3 en BTV-12): Voor BTV-3 kwam het eerste signaal op zondag 3 september 2023 binnen; maandag zijn bedrijven bezocht, dinsdag volgde de diagnose en woensdag een deskundigenoverleg bij het ministerie. De Begeleidingscommissie is op 5 september geïnformeerd; op 6/7 september vond sectoroverleg plaats en op 8 september organiseerden GD en WBVR gezamenlijk een breed bezocht webinar. Omdat BTV aangifteplichtig is, lag de regie bij de overheid; GD ondersteunde inhoudelijk, voerde (binnen pilotruimte) extra secties uit op 10–20 schapen met BTV-3, en publiceerde een praktisch afwegingskader voor de behandeling van blauwtong en informatiepagina. In de praktijk werd een enorme oversterfte bij schapen gezien. De aanpak trok ook internationaal belangstelling (o.a. werkbezoeken van buitenlandse labs).

Voor BTV-12 werd in september 2024 na ziekte en sterfte op een bedrijf (reeds tweemaal gevaccineerd tegen BTV-3) bloed ingestuurd met het verzoek van GD aan WBVR ook op andere serotypen te testen; begin oktober bevestigde NVWA BTV-12. Uit aanvullend onderzoek bleek beperkte verspreiding en lagere sterfte dan bij BTV-3. GD verzorgde opnieuw kennisdeling (o.a. webinars voor houders en dierenartsen, nationaal en internationaal), terwijl casuïstiek en bevindingen waar relevant wetenschappelijk zijn vastgelegd.

Vogelgriep: Ook bij aviaire influenza (AI, vogelgriep) wordt een vrij strakke keten geobserveerd. Bij verdenking (bijv. verhoogde uitval) geldt meldplicht, waarna een specialistenteam bestaande uit de NVWA dierziektedeskundige en met een GD-dierenarts naar het bedrijf gaat voor stalbeoordeling, eventueel sectie ter plekke en een sneltest; bevestiging loopt via WBVR. In de recente praktijk is de doorlooptijd kort (regelmatig dag 1 melding, dag 1/2 uitslag en zo nodig dag 2/3 besluit) en er is geen HPAI-geval bekend dat "lang onder de radar" bleef. De duiding en kennisverspreiding richting het veld verloopt snel en gericht. Klinisch-pathologische bevindingen worden direct gedeeld met praktici (o.a. professionele WhatsApp-groepen, VMP/WVPA-bijeenkomsten), wat vroege herkenning en melden van een verdenking bij NVWA versterkt. De structuur van de sector (bestaande uit een beperkte groep gespecialiseerde pluimveepraktijken) zorgt daarbij voor goede dekking van signalen. Een aandachtspunt blijft de communicatie bij LPAI-situaties (laagpathogene situaties) die pathogener lijken te worden maar formeel geen HPAI zijn. Formeel voldoet het dan niet aan de zwaardere HPAI-criteria, maar voor het bedrijf voelt het risico wel groot. In zulke situaties geeft GD extra uitleg en praktische aanwijzingen: wat betekent "laagpathogeen" wel/niet, wat is verstandig om te doen, en welke boodschap gaat wanneer naar buiten.

Over de breedte laten de drie cases hetzelfde patroon zien. Tempo is haalbaar wanneer intake, diagnostiek en besluitvorming strak op elkaar aansluiten. Centrale bundeling van signalen en clustervorming versnellen herkenning, terwijl terugkoppeling naar het veld (webinars, vakgroepen, Q&A) de herkenning en contactbereidheid met GD bij signalen en meldbereidheid bij verdenkingen richting NVWA verder vergroot.

Tegelijk worden randvoorwaarden zichtbaar die het tempo en de kwaliteit maken of breken. Representativiteit van secties en instroom uit de eerstelijns bepalen de betrouwbaarheid van duiding en in geval van bijzondere bevindingen of dierziekten waar meldplicht niet op van toepassing is (zoals bij Parvo of LPAI met opvallend klinisch beeld) vraagt woordvoering en timing extra aandacht (i.e. wat wordt naar buiten gecommuniceerd en door wie?). Tenslotte blijkt dat expliciete markeringsmomenten in het proces (zoals het moment van 'bijzondere bevinding') de navolgbaarheid vergroten, zeker wanneer het totaalbeeld van de ziekte nog in ontwikkeling is.

4.1.2 Ketenwerking & tijdigheid van signalering

Beantwoording hypothese H5

H5: Deze (snellere) verspreiding van kennis voorkomt verspreiding van dierziekten.

Contributie-inschatting: Positief, kwalitatief onderbouwd; kwantitatieve attributie ontbreekt.

Het is plausibel dat de snelle deling van informatie in deze keten bijdraagt aan het beperken van verspreiding. Korte lijnen tussen GD en NVWA (ook bij twijfelgevallen), vroeg aanhaken van juridische en communicatie-inbreng en het herkenbare beslisritme rond AI (dag-1 melding, dag-1/2 uitslag, dag-2/3 besluit) wijzen daarop. Een kwantitatieve tegenfeitelijke maatstaf ontbreekt in dit rapport.

De keten schakelt snel en voorspelbaar. Tussen GD en NVWA zijn de lijnen kort: ook twijfelgevallen worden gedeeld met de NVWA om te bepalen of er tot een formele melding overgegaan moet worden. Vaste overlegstructuren helpen om signalen snel te wegen en besluiten te nemen. Bij calamiteiten is het ritme hoog; juridische en communicatie-inbreng schuiven vroeg aan. Heldere rolscheiding voorkomt dat monitoring en vervolgregie door elkaar lopen. Binnen de BC's bewaakt de onafhankelijke voorzitter de balans; aan tafel bestaat behoefte aan vooraf afgestemde taal en timing richting buitenwereld, zeker bij niet-meldingsplichtige dossiers.

Internationaal helpen informele netwerken om het situatiebeeld vroeg op peil te hebben; signalen uit het buitenland zijn geregeld al bekend vóór formele notificatie. Kennisdeling versnelt de keten (updates voor dierenartsen, vakbladen, publicaties), zie ook paragraaf 4.1.4. Terugkoppeling aan contacten ("wat leverde mijn informatie/signaal op?") versterkt bovendien de contactbereidheid.

De grootste tijdsrisico's zitten niet in bereidheid of afspraken, maar in data en instroom: sector-krimp maakt representativiteit lastiger; datasplitsing door grote praktijken/eigen labs kan centrale zichtbaarheid beperken. GD adresseert dit met relatiemanagement en door onderscheidende expertise (Veekijker en Pathologie) zichtbaar te houden. De Online Monitor (varken) biedt een nuttige baseline, maar is procesafhankelijk (vierwekelijkse bezoeken/invoer). Positief is dat beslismomenten en stappen systematisch worden vastgelegd, wat terugkijken en verantwoorden eenvoudiger maakt.

4.1.3 Helpdeskcapaciteit & zoönose-aandacht

Beantwoording hypothese H3

H3: "De activiteiten binnen de Basismonitoring leiden ertoe dat gevallen van ongewone ziektebeelden snel en adequaat worden onderzocht."

Contributie-inschatting: Overwegend sterk

Duiding en onderzoek verlopen overwegend snel en passend: Veekijker en Pathologie vormen de ruggengraat en wekelijkse multidisciplinaire overleggen zorgen voor brede weging en, waar nodig, opschaling. De keten binnen de monitor laat snelle bevestiging zien binnen de verschillende cases. De helpdesk levert inhoudelijk sterke, snelle triage door specialistische bemensing, vaste intakevragen en goede vindbaarheid. De kwetsbaarheid zit in de concentratie van capaciteit: bij piekdruk kunnen opleiding en terugbelprocessen tijdelijk onder spanning staan. Randvoorwaardelijk blijven voldoende secties.

De capaciteit en expertise van de helpdesk wordt als sterk beoordeeld. Teams zijn bemenst met specialisten en gepromoveerden. Voor de Veekijker gelden toelatingseisen en er is actief kennisonderhoud via congressen, interne verslagen en overleg. Dat maakt dat vragen volgens de meeste respondenten inhoudelijk kloppend worden beantwoord. Sommige respondenten geven echter aan dat de communicatie tussen GD en dierenartsen beter kan zodat de GD beter op de hoogte kan zijn van wat er speelt in het veld. Daarnaast wordt een laag personeelsverloop gezien, wat zorgt voor een sterke basis van expertise.

De opleidings- en kwaliteitsborging is vastgelegd in een formeel plan. Naar aanleiding van de vorige evaluatie is extra geld vrijgemaakt door LVVN voor de ontwikkeling van het opleidings- en een communicatietraject. Een reëel aandachtspunt blijft dat bij drukte of calamiteiten de uitvoering van opleidingsplannen kunnen wegdrücken. Omdat de uitvoering leunt op een kleine kerngroep en er geen externe middelen zijn, hebben urgente zaken incidenteel voorrang.

De bereikbaarheid is helder: de Veekijker is 8 uur per werkdag telefonisch beschikbaar voor rund, varken en pluimvee, en 2 uur per werkdag voor kleine herkauwers (waarbij er afspraken zijn gemaakt in het geval van spoed). De gebruiksgraad is hoog; praktijken en houders weten het loket te vinden. Daarmee fungeert de helpdesk als centrale sensor: signalen die anders versnipperd zouden blijven, komen nu zichtbaar samen.

De zoönose-aandacht is ingebed in de werkwijze. Bij Parvo is de SO-Z-route gebruikt en het zoönotisch risico expliciet als zeer onwaarschijnlijk gewogen. GD neemt structureel deel aan het maandelijkse signaleringsoverleg zoönosen (SO-Z), waar veterinaire en humane partijen signalen delen en –waar nodig– vervolgstappen afstemmen.

De instroom van secties blijft een kritisch punt. Pathologisch onderzoek is een kerninstrument van de Basismonitoring: alleen als er voldoende secties worden uitgevoerd, is het mogelijk om patronen te herkennen en statistisch zinvolle uitspraken te doen over wat er in een populatie dieren omgaat. Kosten en andere praktische overwegingen (tijd, transport, logistiek) kunnen de bereidheid om kadavers voor sectie in te zenden beïnvloeden. Tegelijkertijd ligt de eigen bijdrage voor veehouders, mede dankzij financiering vanuit de Basismonitoring, lager dan de daadwerkelijke kostprijs van een sectie. Zonder voldoende instroom versmalt het zicht en lijdt de kwaliteit van duiding daaronder. Het is daarom belangrijk om drempels – zowel financieel als praktisch – zo laag mogelijk te houden en via gerichte communicatie en toelichting het belang en de meerwaarde van pathologisch onderzoek goed onder de aandacht te brengen, zeker in sectoren waar volumes onder druk staan.

Algemene conclusie is dat de helpdesk hoge inhoudelijke kwaliteit levert en goed vindbaar is. De zoönose-inbedding is op orde en wordt in de praktijk gebruikt. Voor blijvende doeltreffendheid is het zaak de bereikbaarheid (vooral bij kleine herkauwers), de representativiteit/sectiestroom actief te blijven borgen, de opleidingscyclus stabiel te laten draaien ondanks piekdrukke en de communicatie met dierenartsen op peil te houden.

4.1.4 Kennisverspreiding: zichtbaarheid van GD

Beantwoording hypothese H4 & H6

H4: “De resultaten van het onderzoek leiden tot kennis die snel (bij een mogelijke gevaarlijke ziekte, met name naar de bevoegde autoriteiten) en (langzamer) langs diverse andere (wetenschappelijke, meer doelgroepgericht, ...) kanalen wordt gedeeld.”

Contributie-inschatting: Sterk voor autoriteiten; goed voor veldcommunicatie met ruimte voor verfijning.

Voor de bevoegde autoriteiten is de deling structureel en tijdig geborgd (SO-Z-lijn voor zoönoserisico's, meldingen (van een verdenking van) een meldingsplichtige dierziekte richting NVWA). Richting het veld vindt verspreiding plaats via rapportages, nieuws, Q&A's/landingspagina's, webinars en vakbladen. In "grijze zones" zonder meldplicht (zoals Parvo of LPAI met opvallend klinisch beeld) is vooraf afgestemde woordvoering en timing belangrijk om ruis te voorkomen.

De resultaten van de monitoring vinden aantoonbaar hun weg via meerdere kanalen: sectorrapportages en jaarverslag, vakbladen, webinars en Q&A's voor praktijkdoelgroepen, en zichtbaarheid in reguliere en landbouwmedia, met name rond blauwtong en vogelgriep. Daarnaast is er wetenschappelijke output die ook in beleid wordt geciteerd. Deze zichtbaarheid betekent niet automatisch gedragsverandering in alle segmenten; toegankelijkheid voor leken varieert en de media-analyse vóór 2024 is minder volledig, maar voor professionele doelgroepen is de disseminatie op orde.

H6: "Vermindering van dierziekten leidt tot diverse positieve maatschappelijke impacts: volksgezondheid (zoönosen voorkomen), diergezondheid en dierwelzijn, verdienvermogen van de veehouder en exportpositie NL."

Contributie-inschatting: Plausibel positief via mechanisme-keten; geen harde attributiecijfers in dit rapport.

Alles bij elkaar is een plausibel positieve impactroute zichtbaar: vroegtijdige detectie, snelle duiding en voorspelbare opschaling (H1–H5) zijn herhaaldelijk in de casussen terug te zien en leiden aannemelijk tot minder verspreiding en snellere beheersing, omdat opdrachtgevers op basis van de signalen tijdig beleidsmaatregelen kunnen treffen en het veld (veehouders en practici) gericht kan worden geïnformeerd om preventieve en mitigatiemaatregelen te nemen. Harde attributiecijfers (bijv. vermeden sterfte of economische schade) ontbreken in deze evaluatie en sectorale verschillen in datadekking beperken de generaliseerbaarheid. Voor vervolgonderzoek ligt het voor de hand om doorlooptijd- en uitbraakdata systematisch te koppelen aan interventiemomenten en aanvullende ketenbronnen (zoals slacht- of voerdata) te verkennen, met name wanneer men de maatschappelijke en economische baten van vroegtijdige interventie kwantitatief wil onderbouwen (bijvoorbeeld in het kader van een MKBA of een nadere batenanalyse).

In deze paragraaf bekijken we hoe resultaten uit de Basismonitoring hun weg vinden naar het publieke domein. We analyseren recente online berichtgeving waarin GD wordt genoemd, en onderscheiden daarbij reguliere nieuwsmedia en landbouwgerichte media. Doel is niet om mediabereik op zich te beoordelen, maar om te duiden wanneer en waarom GD als bron wordt aangehaald (monitoringsdata, duiding, adviezen) en hoe dit zich verhoudt tot actuele diergezondheidsthema's. De selectie bestrijkt 2020–2025 en is gebaseerd op API-zoekresultaten in vooraf afgebakende domeinen (zie Tabel 1). Daarmee ontstaat een indicatief beeld van de zichtbaarheid en de rol van GD als kennisbron tijdens uitbraken, preventiecampagnes en sectorrelevante ontwikkelingen.

Blauwtong is in recente jaren het meest besproken thema in online nieuwsartikelen waarin GD vermeld staat. Dit geldt voor zowel reguliere nieuwswebsites als landbouwgerichte nieuwswebsites. Er wordt daarbij verwezen naar monitoringsgegevens, onderzoeksresultaten, en adviezen vanuit GD. Een deel van deze berichtgeving is gebaseerd op aanvullend onderzoek dat GD in separate opdrachten (o.a. in opdracht van LNVN) heeft uitgevoerd naar de verspreiding van de ziekte en de effectiviteit van vaccinatie bij schapen en rundvee. Deze studies vallen formeel buiten de RWT-basismonitoring, maar worden grotendeels door dezelfde inhoudelijke teams uitgevoerd, waardoor de opgebouwde kennis zowel binnen als buiten de Basismonitoring wordt benut.

Met betrekking tot de andere terugkomende thema's, ligt de aandacht in de reguliere media anders dan in de landbouwgerichte media (Tabel 1, periode 2020-2025). GD werd op landbouwgerichte nieuwssites vermeld in de context van klauwproblemen, koperstapeling, salmonella, ontwikkelingen in het buitenland omtrent Lumpy Skin Disease, het monitoren van

dierenwelzijn in stallen, en het parvovirus. Op de reguliere nieuwssites lag de aandacht bij de uitvoering van (humane) coronatests bij GD, welzijn en gezondheid van huisdieren, vogelgriep, en de gifwolk die ontstond bij FrieslandCampina in Borculo.

Een beperking van deze analyse is dat zoekresultaten van vóór 2024 minder goed toegankelijk zijn via de gebruikte databases, waardoor de thema-analyse over die jaren op minder volledige data berust.

Tabel 1 Terugkomende thema's in reguliere en landbouwgerichte nieuwswebsites met vermelding Royal GD of Gezondheidsdienst (voor) Dieren, periode 2020-2025

Jaar	Terugkomende thema's met vermelding GD	
	Reguliere nieuwswebsites	Landbouwgerichte nieuwswebsites
2020		• Klauwproblemen • Koperstapeling (veevoer)
2021	• Coronatesten • Huisdieren	
2022		• Salmonella
2023	• Vogelgriep (vaccinatie)	• Blauwtong (uitbraak)
2024	• Blauwtong (uitbraak, vaccinatie, en monitoring) • Vogelgriep (uitbraak, vaccinatie, en monitoring)	• Blauwtong (uitbraak, vaccinatie, en monitoring) • Haemonchose
2025	• Gifwolk Borculo	• Lumpy Skin Disease (ontwikkelingen buitenland) • Mond-en-klauwzeer • Monitoring dierenwelzijn • Parvovirus

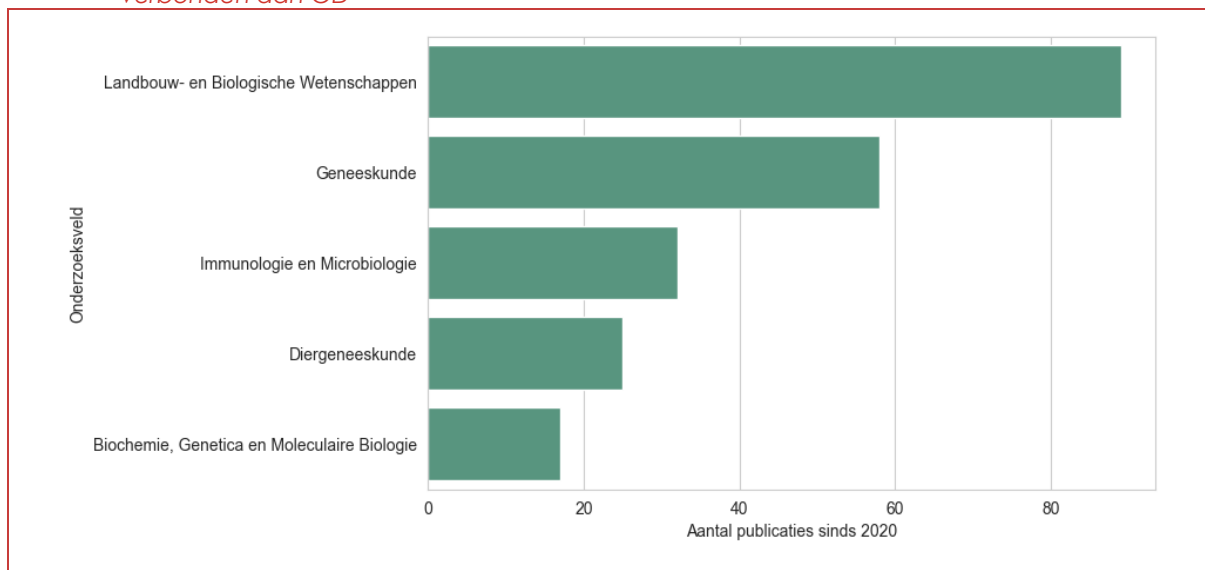
Technopolis B.V. op basis van API-toegankelijke zoekresultaten binnen de domeinen nos.nl, ad.nl, nrc.nl, nu.nl, volkskrant.nl, trouw.nl, parool.nl, rtlnieuws.nl, telegraaf.nl, en eenvandaag.avrotros.nl (reguliere media); melkvee.nl, boerderij.nl, en nieuweoogst.nl (landbouw media). NB: Zoekresultaten van vóór 2024 zijn minder goed toegankelijk via de gebruikte API's, waardoor de thema-analyse over die jaren op minder volledige data berust.

Wetenschappelijke activiteit

Om de wetenschappelijke activiteit van auteurs verbonden aan GD in kaart te brengen, voerden we een bibliometrische analyse uit en keken we naar citaties in beleidsdocumenten. De resultaten tonen een sterke wetenschappelijke aanwezigheid op thema's die nauw aansluiten bij het werk van GD, en laten zien dat de publicaties worden geciteerd in beleidsdocumenten van Europese en Amerikaanse instellingen en intergouvernementele organisaties.

Figuur 5 toont de vijf meest voorkomende onderzoeksvelden waar auteurs verbonden aan GD de afgelopen vijf jaar actief waren.

Figuur 5 Vijf meest voorkomende onderzoeksvelden onder wetenschappelijke publicaties door auteurs verbonden aan GD

Technopolis B.V. (2025) op basis van OpenAlex database

De wetenschappelijke activiteit in het veld Landbouw- en Biologische Wetenschappen kent niet alleen het grootste aantal publicaties, maar ook de hoogste gemiddelde FWCI-score², (Tabel 2). Op dit wetenschappelijk gebied zijn auteurs verbonden aan GD dus het meest actief en het meest impactvol. Het onderzoek van GD binnen Landbouw- en Biologische Wetenschappen richt zich vooral op dierziekten, met nadruk op de verspreiding en bestrijding van aandoeningen zoals mond- en klauwzeer en Afrikaanse varkenspest. Daarnaast is er veel aandacht voor uiergezondheid, melkwaliteit en mastitis bij melkvee, evenals virale infecties bij vee en pluimvee en de ontwikkeling van vaccins. Ook vectoroverdraagbare ziekten zoals blauwtong vormen een belangrijk thema.

Het onderzoek van GD binnen Diergeneeskunde richt zich voornamelijk op dierenwelzijn en gedrag, met nadruk op het meten en verbeteren van welzijn bij verschillende diersoorten. Er wordt onderzocht hoe stress, emoties, omgeving, en managementfactoren het gedrag en de gezondheid van dieren beïnvloeden.

Tabel 2 Aantal wetenschappelijke publicaties en gemiddelde FWCI-score per onderzoeksveld

Onderzoeksveld	Aantal publicaties sinds 2020	Gemiddelde FWCI-score ³
Landbouw- en Biologische Wetenschappen	89	2.6
Geneeskunde	58	1.6
Immunologie en Microbiologie	32	1.2
Diergeneeskunde	25	1.1
Biochemie, Genetica en Moleculaire Biologie	17	0.8

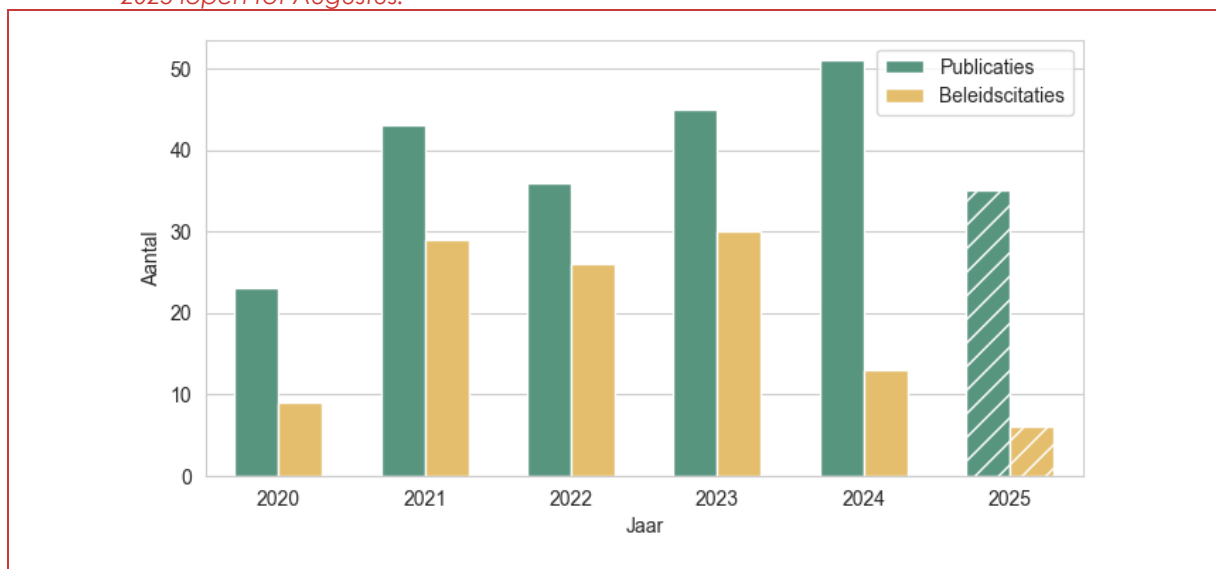
² FWCI staat voor "Field-Weighted Citation Impact". De FWCI-score weergeeft de impact van een publicatie door het aantal citaties te corrigeren op publicatiejaar en op het aantal citaties van andere publicaties binnen hetzelfde onderzoeksveld. Een score boven 1.0 is bovengemiddeld, een score onder 1.0 is ondergemiddeld.

Technopolis B.V. (2025) op basis van OpenAlex database

Het onderzoek van GD binnen de velden Geneeskunde, Immunologie en Biologie, en Biochemie, Genetica en Moleculaire Biologie vertoont sterke samenhang en richt zich in grote mate op antibioticaresistentie en bacteriële infecties. Binnen de geneeskunde ligt bij de publicaties van GD de nadruk op de verspreiding en bestrijding van multiresistente bacteriën, terwijl het GD biochemisch en genetisch onderzoek zich richt op de onderliggende moleculaire processen die resistentie veroorzaken. Binnen de immunologie en biologie wordt dit verder aangevuld met onderzoek naar virulentiefactoren, genoomanalyse en vaccinontwikkeling, gericht op een beter begrip en bestrijding van bacteriële ziekten. Een kleiner deel van het geneeskundig onderzoek richt zich daarnaast op genetische en fenotypische eigenschappen bij vee, met toepassingen in genoomselectie en populatiegenetica.

De wetenschappelijke publicaties worden ook regelmatig geciteerd in beleidsdocumenten. Dit was voornamelijk het geval in de periode 2021 – 2023 (Figuur 6).

Figuur 6 Jaarlijks aantal wetenschappelijke publicaties door auteurs verbonden aan GD (groen) en aantal citaties van deze publicaties in beleidsdocumenten (geel). Gegevens van het jaar 2025 lopen tot Augustus.

Technopolis B.V. (2025) op basis van OpenAlex en Overton database

De wetenschappelijke auteurs verbonden aan GD hebben een internationale positie. De gevonden beleidscitatie komen voornamelijk voor in documenten van intergouvernementele organisaties, Frankrijk en de Europese Unie (Tabel 3). De gegevens wijzen op kennisverspreiding naar andere Europese landen en de VS, en op het gebruik van deze publicaties binnen het internationale beleidsveld.

Tabel 3 Top 10 meest voorkomende gebieden onder beleidscitatie van publicaties door auteurs verbonden aan GD

Gebied of type organisatie	Aantal beleidscitatie
Intergouvernementele organisatie	27
Frankrijk	16

Gebied of type organisatie	Aantal beleidsцитaties
Europese Unie	15
Verenigd Koninkrijk	9
Denemarken	8
België	8
Verenigde Staten	7
Noorwegen	5
Nederland	5
Zweden	3

Technopolis B.V. (2025) op basis van Overton database

5 Doelmatigheid monitor

In dit hoofdstuk staat de kosten-kwaliteitverhouding centraal: doet het stelsel wat nodig is zonder verspilling van tijd en middelen? We kijken naar instrumentmix en taakverdeling, organisatie en capaciteit (incl. opleiding/kwaliteit) en naar financierings- en volumefactoren die de uitvoering dragen.

De opzet van de monitor is gedifferentieerd: reactieve instrumenten worden gecombineerd met proactieve instrumenten. Per sector verschuift het zwaartepunt logisch mee (rond: groot intern dashboard; varken: Online Monitor; KHK: anders ingevuld). Deze differentiatie voorkomt dubbelingen en sluit aan op de sectorlogica.

Een tweede pijler is de publiek–commercieel combinatie binnen GD. Commerciële trajecten (bijv. diergezondheidsprogramma's, onderzoeksprojecten en vaccintesten) houden een kritieke massa aan expertise in stand en drukken coördinatie/transactiekosten ten opzichte van een volledig publieke uitvoering. Voorwaarde is rolhelderheid en transparantie, ook over tariefstelling, om percepties van frictie te voorkomen.

Opleiden is een randvoorwaarde voor doelmatigheid: een structurele cyclus zorgt voor uniforme werkwijzen, snellere besluiten en minder faalkosten; kwetsbaar blijft de uitvoering bij piekdrukke (kleine kerngroep). Aan de financiële kant dragen sectorbijdragen bij, terwijl krimp en concentratie druk zetten op kostendekking en sectievolumes.

5.1 Portfoliobeeld & doorlooptijden

Het portfolio is bewust per sector anders ingericht. Bij alle sectoren staan de Veekijker en Pathologie als instrumenten centraal. Daarnaast ligt bij rond het accent op data-analyse. Het CRM-systeem met Veekijkercontactmomenten fungeert als bron en syndroomsurveillance op deze en diverse andere databronnen maakt het mogelijk om patronen en afwijkingen snel te zien en te bespreken. Bij varken vormt de Online Monitor een belangrijke aanvulling op de Veekijker en Pathologie: elke vier weken bezoekt de dierenarts het bedrijf en voert gegevens in. Daarnaast is er jaarlijks ruimte voor vijf pilots, die vooraf via de Begeleidingscommissie (BC) worden geagendeerd. In pluimvee is VMP een klein maar illustratief onderdeel: er zijn gereserveerde data-analyse-uren en, waar nodig, toegang tot vertrouwelijke NVWA-data, ondersteund door een PeilDAP-structuur⁴ voor secties.

De cadans in de uitvoering is overal herkenbaar. Er is periodiek Veekijker-overleg, waarbij de dashboards maximaal één week achterlopen. Bij varken draagt de Online Monitor (bezoek plus invoer) bij aan het in beeld brengen van trends en ontwikkelingen. Pilots lopen doorgaans via de BC; dat kost soms tijd, maar kan bij urgentie worden versneld via de kortere, informele lijnen. Voor rond is een 24-uursafpraak gemaakt m.b.t. communicatie om, waar nodig, snel te communiceren naar het veld.

5.2 Kosten-inzet & organisatorische randvoorwaarden

De Veekijker draait met een klein, flexibel team van ongeveer 5 fte per sector dat voor een groot deel ook andere werkzaamheden verricht. Juist de mix aan specialisaties in dit team verhoogt de kwaliteit per bestede euro. Pathologen vallen hiërarchisch onder een sectormanager, maar werken in de praktijk diersoortoverstijgend (zoogdieren) en enkele zijn

⁴ PeilDAP (peilnetwerk dierenartsenpraktijken) is een afspraak binnen de Basismonitoring met een klein, landelijk gespreid aantal dierenartsenpraktijken om periodiek en volgens protocol dieren/monsters voor sectie en diagnostiek in te sturen, ook zonder directe commerciële aanleiding.

(in opleiding) als pluimveepatholoog. De teamsamenstelling verschilt per sector; indicatief gaat het om bijvoorbeeld rund: 6 dierenartsen en 3 pathologen, varken: 7 dierenartsen en 4 pathologen, en kleine herkauwers: 4 dierenartsen en 2 pathologen, waarbij deze pathologen niet exclusief aan één sector zijn gekoppeld maar gericht worden ingezet waar hun expertise nodig is.

Organisatorisch is veel gestandaardiseerd. GD heeft alle procedures ondergebracht in een kwaliteitsmanagementsysteem met een jaarlijks auditprogramma en externe certificering. Een kwaliteitsafdeling (ongeveer 6 fte) ondersteunt de lijnorganisatie. Dit voorkomt onnodige herstelkosten en houdt rapportages en audits vlot. In opleidingen wordt jaarlijks circa €400k geïnvesteerd. De verschillende opleidingsmodules zijn specifiek ontwikkeld om professionaliteit en kennis van protocollen en procedures rond de Basisonderzoek en de meldingsplichtige aangewezen dierziekten te borgen. Zij ondersteunen een uniforme triage en besluitvorming en verkleinen de afhankelijkheid van individuele medewerkers. De keerzijde is dat opleidingsactiviteiten bij calamiteiten kunnen inschieten, omdat uitvoering leunt op een kleine kerngroep.

Aan de financiële kant is de sectorbijdrage van belang. Tegelijk zetten krimp en concentratie druk op kostendekking en op het sectievolume: sectiekosten en marktprijzen beïnvloeden de bereidheid om in te sturen. PeilDAP-secties zijn daarom gebudgetteerd in alle diersectoren om representativiteit te borgen. Tot slot is er een duidelijke synergie met commerciële taken (zoals diergezondheidsprogramma's, onderzoeksprojecten en vaccintesten). Die opdrachten helpen expertise op niveau te houden die ook direct de monitoring ten goede komt, en maken het stelsel kostenefficiënter dan een opzet zonder dergelijke mix.

5.3 Verbeteropties

Om de doelmatigheid ten goede te komen zijn er verschillende verbeteropties:

- **Verduidelijk en borg de spoed-pilotroute per sector, en richt deze ook expliciet in voor varken:** in de meeste sectoren bestaat al een afgesproken pad voor het snel opstarten van kleinschalige pilots, zonder dat afstemming met de BC direct nodig is. Door deze bestaande werkwijze expliciet te beschrijven (criteria, termijnen, minimale documentatie) en een vergelijkbare route voor de varkenssector in te richten, wordt de voorspelbaarheid vergroot terwijl de benodigde snelheid behouden blijft.
- **Borg sectierepresentativiteit:** zet het PeilDAP-budget structureel in en houd de drempels voor insturen zo laag mogelijk (bijvoorbeeld via logistieke ondersteuning, een passende eigen bijdrage en duidelijke terugkoppeling over de meerwaarde van sectie), binnen de ruimte die de staatssteunkaders bieden, zodat sectievolumes ook bij krimp op peil blijven.
- **Breid de gegevensbasis uit:** verken de structurele ontsluiting van aanvullende ketendata (bijvoorbeeld voerdata, slachtlijndata, uitvalcijfers en eventueel medicatie-/antibioticaregistraties) in samenwerking met ketenpartijen. Zulke gegevens kunnen trends en afwijkingen eerder zichtbaar maken en bestaande signalen uit Veekijker, pathologie en data-analyse scherper duiden en eventuele negatieve effecten van de terugval in de instroom verminderen. Dit vraagt wel om duidelijke afspraken over doelbinding, privacy, eigenaarschap en terugkoppeling, zodat nieuwe databronnen op een verantwoorde manier kunnen worden ingezet voor vroegsignalering.

6 Conclusies

Dit hoofdstuk beantwoordt de evaluatievragen die in de uitvraag zijn geformuleerd. We geven per vraag een beknopt oordeel met de belangrijkste onderbouwing en verwijzen waar nodig naar de relevante paragrafen voor detail.

6.1 Instrument

6.1.1 *Is de Basismonitoring doeltreffend en doelmatig?*

De kern van het stelsel werkt zoals bedoeld: signalen komen via meerdere kanalen binnen en worden in multidisciplinair verband geduid, waarna waar nodig snel wordt opgeschaald richting NVWA, SO-Z en de BC's. De Veekijker maakt de instroom laagdrempelig en versnelt de casusvorming terwijl de Pathologie fungeert als de ruggengraat voor bevestiging ("doorzoeken tot diagnose"). Tegelijk is het systeem doelmatig georganiseerd: per sector is de instrumentmix logisch gedifferentieerd, teams zijn klein en specialistisch, en kwaliteit is geborgd via vaste processen en opleidingen. De gevoeligheden zitten niet in de bereidheid of afspraken, maar in randvoorwaarden: representativiteit (sectievolumes) staat door sector-krimp onder druk en de concentratie van praktijken met eigen labs vergroot het risico dat data buiten het centrale zicht blijft.

6.1.2 *Kunnen maatregelen de efficiëntie verhogen zonder de effectiviteit te schaden?*

Er worden verschillende verbetermaatregelen gezien die de efficiëntie kunnen verhogen. Het formaliseren van een spoed-pilotroute naast de reguliere BC-lijn kan de doorlooptijd in urgente situaties verkorten zonder de zorgvuldigheid te ondermijnen. Structurele borging van sectierepresentativiteit (o.a. via PeilDAP en drempelverlaging voor insturen) versterkt de basis voor duiding. Verder helpt het inrichten van centrale, versleutelde datastromen om fragmentatie tegen te gaan, en kan bij varken de analysecapaciteit boven op de Online Monitor worden verdiept. Praktisch werk voor het veld zit in bereikbaarheid en terugbelprocessen (met name KHK en pathologie) en in vooraf afgestemde woordvoering bij niet-meldingsplichtige dossiers.

6.1.3 *Is bij de helpdesk voldoende kennis en ervaring aanwezig?*

Over het geheel wordt de inhoudelijke kwaliteit van de Veekijker positief beoordeeld: teams zijn specialistisch bemenst, triage is uniform en het loket wordt goed gevonden. Tegelijkertijd signaleren met name pluimvee-practici dat de interactie met de eerstelijns kan worden versterkt: de Veekijker is in deze sector niet altijd het eerste aanspreekpunt en terugkoppeling over meldingen en trends is niet overal even voorspelbaar. Daarnaast leunt de uitvoering op een kleine kerngroep, waardoor scholing en terugbelmomenten bij piekdruk kunnen inschuiven. Verbeterpotentieel ligt in (i) vaste terugbelvensters en snellere feedbackloops richting praktijken, (ii) structureel relatiemanagement met gespecialiseerde pluimveepraktijken (naast VMP), en (iii) het borgen van capaciteit zodat opleidings- en kwaliteitsactiviteiten ook bij hoge werkdruk doorgang vinden.

6.1.4 *Is bij de helpdesk voldoende aandacht voor mogelijke zoönosen?*

De aandacht voor zoönosen is structureel ingebed in de werkwijze van de helpdesk. Al bij de intake wordt hier expliciet op getoetst (onderdeel van de vaste triagevragen), waarna signalen in het multidisciplinaire overleg (kliniek, pathologie, epidemiologie, lab) worden gewogen. Wanneer een zoönotische component niet kan worden uitgesloten, wordt in het geval van individuele casuïstiek de melder geïnformeerd over zijn/haar plichten, volgt

opschaling via de SO-Z-route en, indien relevant, afstemming met NVWA. De praktijkvoorbeelden bevestigen dit: in de Parvo-casus is het zoönotisch risico expliciet als zeer onwaarschijnlijk beoordeeld binnen het SOZ-kader (formeel overleg geïnitieerd vanuit SO-Z), met parallel ontwikkeling van diagnostiek en gerichte Q&A-communicatie.

6.1.5 *Is in de samenstelling van de begeleidingscommissies voldoende aandacht voor sectorbelangen én publieke belangen?*

De samenstelling van de BC's is per sector georganiseerd (rund, varken, pluimvee, kleine herkauwers), met een onafhankelijk voorzitter, een vaste vergadercyclus en gezamenlijke aanwezigheid van overheid en sector. Daarmee zijn publieke en sectorale belangen in de opzet zichtbaar geborgd en wordt die balans in de praktijk overwegend zo ervaren. De positie van GD als uitvoerder tussen overheid en sector, én de scheiding tussen monitoring (signaleren/duiden) en vervolgregie, draagt bij aan die balans: de BC is het forum waar financierende partijen (rijk en sector) samen prioriteren en werkpakketten/begroting vaststellen, terwijl de inhoudelijke voorbereiding door GD onder onafhankelijk voorzitterschap wordt geagendeerd en gewogen.

Tegelijkertijd komen uit de interviews twee aandachtspunten naar voren die vooral de representatie van perspectieven raken. Ten eerste kan bij niet-meldingsplichtige dossiers spanning ontstaan tussen sector- en publieke belangen rond taal en timing van externe communicatie; vroegtijdige afstemming binnen de BC voorkomt ruis en waarborgt publieke legitimiteit. Ten tweede laten de interviews zien dat signalen van kleinschalige en hobbyhouders minder vanzelf in de monitoring terechtkomen. Deze groepen maken minder gebruik van de Veekijker en sturen ook minder vaak dieren in voor pathologie, waardoor hun problemen en ziektebeelden relatief ondervertegenwoordigd kunnen blijven. Er is op dit moment geen formeel geborgd mechanisme om informatie bij deze houders op te halen, waardoor juist bij dossiers die hen raken een reëel risico op blinde vlekken bestaat.

6.1.6 *Is de rol van de begeleidingscommissies goed ingevuld en is duidelijk vastgelegd hoe besluiten worden gewogen?*

De begeleidingscommissies zijn in de praktijk een duidelijke schakel tussen signalering/duiding en besluitvorming. Met onafhankelijke voorzitters, een vaste vergadercyclus en vooraf geagendeerde onderwerpen (zoals pilots bij varken) worden signalen die via de Veekijker en de multidisciplinaire overleggen zijn opgebouwd, gewogen en vertaald naar vervolgacties. De weging omvat terugkerende elementen: (i) zoönoserisico en afstemming met SO-Z, (ii) juridische context/meldingsplicht en twijfelgevallen richting NVWA, (iii) epidemiologisch beeld en representativiteit/sectie-instroom (o.a. PeilDAP), (iv) impact en urgentie voor sector en dierenwelzijn, (v) uitvoerbaarheid en benodigde capaciteit, en (vi) communicatie (eenduidige taal en timing, vooral bij niet-meldingsplichtige dossiers). Beslismomenten en opvolgacties worden vastgelegd, en bij urgentie kan buiten de reguliere cyclus om worden versneld via korte lijnen met de voorzitter en betrokken leden. Versterking zit in het expliciet maken van de weegcriteria in een compact kader en het formaliseren van een korte spoedroute naast de BC-lijn.

6.1.7 *Zijn de rapportages toegankelijk genoeg, ook voor het algemene publiek?*

De rapportage- en terugkoppellijnen zijn in de eerste plaats ingericht voor het professionele veld. Signalen worden uniform vastgelegd, multidisciplinair geduid en periodiek teruggekoppeld in sectorrapportages en BC-overleggen; daarnaast verschijnen updates via vakbladen en gericht materiaal voor dierenartsen en veehouders. Die opzet maakt de informatie goed bruikbaar voor professionals. Wat de toegankelijkheid voor een breder publiek

betreft is het beeld minder compleet. De analyse van online nieuws laat zien dat GD regelmatig als bron wordt geciteerd, met name bij blauwtong en vogelgriep, maar dit zegt weinig over de leesbaarheid van de primaire GD-rapportages voor leken. Wel zijn er goede voorbeelden bij incidentcommunicatie (zoals de Parvo-landingspagina met Q&A), die laten zien dat begrijpelijke duiding en vindbare kernboodschappen mogelijk zijn binnen de bestaande processen.

6.2 Taakvervulling GD

6.2.1 *Is de onafhankelijkheid van GD voldoende geborgd?*

De borging van onafhankelijkheid is in de formele inbedding duidelijk geregeld. GD is aangewezen als rechtspersoon met een wettelijke taak voor de Basismonitoring. In de keten is bovendien een rolscheiding aangebracht: GD signaleert en duidt, terwijl vervolgregie en handhaving bij andere partijen liggen. Beslismomenten en opvolgacties worden vastgelegd, wat de navolgbaarheid vergroot. In de praktijkervaring sluit dit aan: ketenpartners typeren GD als een “veilige eerste gesprekspartner”, wat de meldbereidheid ondersteunt en erop wijst dat GD niet als verlengstuk van een enkel belang wordt gezien.

Aandacht blijft wel nodig bij de combinatie van publieke taken en commerciële opdrachten. Die mix houdt kennis en capaciteit op peil, maar kan de indruk wekken dat belangen door elkaar lopen. Dit voorkom je door drie dingen consequent te doen: duidelijk vastleggen wie wanneer beslist (mandaten en besluitlijnen), kort noteren op welke criteria is gewogen bij gevoelige keuzes (zodat zichtbaar is waarom een stap is gezet), en vooraf afspreken wie wanneer naar buiten communiceert en met welke kernboodschap (zeker bij niet-meldingsplichtige dossiers). Als deze afspraken zichtbaar worden gevolgd in BC-stukken en casusdossiers, is de onafhankelijkheid niet alleen formeel geregeld, maar ook herkenbaar in de praktijk.

6.2.2 *Is de inhoudelijke expertise van GD voldoende geborgd?*

Het beeld is positief. De monitoring draait op kleine, gespecialiseerde teams (kliniek, pathologie, epidemiologie, lab). De Veekijker wordt bemenst door deskundigen (waaronder specialisten en gepromoveerden); de pathologie beschikt over een eigen staf en stabiele sectiestroom; per sector is expertise gericht georganiseerd. Wekelijkse multidisciplinaire overleggen zorgen dat signalen breed worden gewogen voordat er vervolgstappen worden gezet.

De borging is verankerd via een kwaliteitsmanagementsysteem met jaarlijkse audits en externe certificering, ondersteund door een kwaliteitsafdeling (±6 fte). GD investeert structureel in scholing waardoor triage en besluitvorming uniform blijven en de afhankelijkheid van individuen afneemt. De wetenschappelijke productie en beleidsnotities laten zien dat kennis actueel is en buiten GD doorwerkt.

Aandachtspunten zijn vooral organisatorisch: scholing kan er bij piekdrukke inschieten (kleine kerngroep) en terugbelmomenten met de patholoog zijn niet altijd direct. Consequent doorplannen van opleidingen, back-up inroosteren en vaste terugbelvensters borgen hier de continuïteit. Per saldo is de expertise goed geborgd en praktisch inzetbaar.

6.2.3 *Is het vaststellen van urgentie binnen GD voldoende geborgd?*

De basis voor het bepalen van urgentie is stevig. Elk signaal doorloopt een vaste triage, daarna volgt multidisciplinaire duiding (kliniek, pathologie, epidemiologie, lab) en waar nodig opschaling naar NVWA, SO-Z en/of de BC. In de praktijk blijkt dat urgentie snel en herkenbaar wordt vastgesteld.

Er zijn wel procespunten die de borging nog sterker kunnen maken. In urgente situaties wordt nu effectief via korte lijnen versneld; het helpt om die speedroute kort en helder te formaliseren (wie beslist, binnen welke termijnen, welke minimale documentatie). Daarnaast vergroot het expliciet vastleggen van weegcriteria (bijv. zoönoserisico, clustergroei, onmogelijkheid om meldingsplicht uit te sluiten, impact op dierenwelzijn/handel, datagaten/representativiteit) de voorspelbaarheid en uitlegbaarheid. Tot slot maakt het timestampen van het moment van “positieve bevinding” het pad van signaal naar besluit navolgbaar voor ketenpartners en publiek.

6.2.4 *Is het tijdig delen van signalen door GD met NVWA, het Signaleringsoverleg Zoönosen en de begeleidingscommissies voldoende geborgd?*

De borging wordt als stevig ervaren. Als na eerste signaal en meldingsplichtige aandoening niet kan worden uitgesloten, meldt GD direct richting NVWA. Bij mogelijke zoönosen loopt het delen van signalen via SO-Z. De lijnen met NVWA zijn kort, ook bij twijfelgevallen, en de BC's worden via een vaste cyclus en waar nodig tussentijds geïnformeerd.

De knelpunten zitten vooral vóór het formele delen: krimp kan de sectie-instroom drukken (met risico op later zicht), en concentratie van praktijken/eigen labs kan tot datasplitsing leiden waardoor signalen niet vanzelf centraal landen. Ook de vierwekelijkse cyclus van de Online Monitor (varken) bepaalt de actualiteit. Dit zijn risico's voor de aanvoer en zichtbaarheid van signalen; zodra een signaal binnen de monitoring is opgepakt, zijn de opschalings- en deelroutes richting NVWA, SO-Z en BC's in de regel snel en herkenbaar.

Logische verfijningen sluiten hierop aan: het kort formaliseren van de speedroute (wie besluit, binnen welke termijnen, minimale documentatie), het expliciet noteren van weegcriteria bij opschaling en het timestampen van het moment van “positieve bevinding”. Daarnaast helpt het om centrale datastromen te blijven borgen (relatiemanagement met grote praktijken/labs, PeilDAP voor representativiteit). Daarmee blijft het tempo richting NVWA, SO-Z en BC's hoog, en wordt de navolgbaarheid verder versterkt.

7 Aanbevelingen

Dit hoofdstuk vertaalt de bevindingen over doeltreffendheid en doelmatigheid van de Basismonitoring naar een beperkt aantal, scherp geformuleerde aanbevelingen. De kern is behoud van wat werkt, de gezamenlijke governance en de laagdrempelige benaderbaarheid van GD, en het versterken van randvoorwaarden die in de praktijk de meeste impact hebben: representatieve instroom (secties en meldingen), robuuste datadeling in een verticaliserende eerstelijns, aanvulling van de gegevensbasis met relevante ketenbronnen, voorspelbare urgentiebesluiten en eenduidige communicatie, en een sterke frontlinie via helpdesk en pathologie. Daarmee ondersteunen ze continuïteit van het stelsel én vergroten ze de veerkracht bij toekomstige signalen en uitbraken.

1. **Koester samenwerking tussen overheid en sector en handhaaf de huidige governance:** De opzet waarin overheid en sector samen in de BC's aan tafel zitten functioneert en creëert een veilige omgeving voor het delen van zorgen en concrete ziektebeelden. Het stelsel staat of valt met die meldbereidheid. Door dit expliciet te blijven bewaken (vertrouwelijkheid, rolduidelijkheid, voorspelbare terugkoppeling) blijft de bereidheid om informatie te delen hoog en voorkom je dat signalen weglekken naar informele kanalen of helemaal niet worden gemeld. Ook het handhaven van de onafhankelijk voorzitter in de BC's wordt geadviseerd.
2. **Borg representativiteit en instroom structureel:** Krimp in delen van de veehouderij en verschillen in meldroutes zetten druk op sectievolumes en daarmee op de epidemiologische betrouwbaarheid. Het bestendigen en waar passend verbreden van PeilDAP, gecombineerd met blijvende aandacht voor moeilijk bereikbare groepen (o.a. hobbyhouders en jonge dierenartsen), houdt de instroom op peil. Dit verkleint blinde vlekken en versnelt de casusvorming in alle sectoren.
3. **Houd contactbereidheid hoog bij grote dierenartsenketens:** De voortgaande verticalisering vergroot het risico dat signalen buiten het centrale zicht blijven doordat grotere dierenartsenpraktijken eerst zelf eigen onderzoek doen. Dit vraagt primair om relatieopbouw en vertrouwen: investeer in vaste aanspreekpunten, regelmatige bilaterale afstemming en wederkerigheid (tijdige, bruikbare terugkoppelingen en trendinzichten) zodat contact opnemen/delen van signalen loont voor deze partijen. Heldere duiding van doel en vertrouwelijkheid, plus voorspelbare communicatie zonder "verrassingen", ondersteunt de bereidheid om relevante observaties te delen.
4. **Verken uitbreiding gegevensbasis uit aanvullende bronnen:** waar sectorale datadeling begrensd is, kunnen aanvullende stromen (zoals voerdata of slachtlijndata) het beeld completeren en trenddetectie versnellen. Concreet kan dit bijvoorbeeld betekenen dat voor rund- en varkenssector geanonimiseerde slacht- en keuringsgegevens periodiek worden ontsloten, dat in de melkveehouderij structureel wordt gekoppeld met (bestaande) melkwaliteits- en tankmelkdata, en dat in sectoren met veel kleine/herdhouders wordt gekeken naar koppeling met registratie- en medicatie-/antibioticagebruiksdata. Door dergelijke bronnen in samenwerking met ketenpartijen stapsgewijs en zorgvuldig (via pilots) te verkennen en daarbij doelbinding, privacy, eigenaarschap en terugkoppeling helder vast te leggen, ontstaat een stabiel en actueler situatiebeeld, met name in sectoren waar de monitoring nu relatief sterk leunt op passieve instroom. Tegelijkertijd biedt de beschikbaarheid van meer bedrijfsdata kansen om ondernemers directer te ondersteunen, bijvoorbeeld via datagedreven feedback en benchmarks. Zulke toepassingen kunnen veehouders helpen hun bedrijfsvoering, diergezondheid en dierenwelzijn te optimaliseren. Daarmee neemt het draagvlak voor de

Basismonitoring toe, blijft er voldoende kritische massa voor betrouwbaar onderzoek en wordt een stevigere basis gelegd voor toekomstige financiering.

5. **Versnel en voorspel communicatie bij niet-meldingsplichtige dossiers:** Juist bij bijzondere bevindingen waar geen wettelijke meldplicht geldt, kan spanning over timing en woordvoering ontstaan terwijl onzekerheid rondom de precieze duiding van de melding nog groot is. Richt de aandacht daarom op een herkenbare lijn voor dit type dossiers: maak de weging (o.a. zoönoserisico, cluster groei, representativiteit, mogelijke handels- of welzijnsimpact) expliciet en navolgbaar, zet het moment van 'bijzondere bevinding' zichtbaar in de tijd en spreek vooraf de kernboodschappen en rolverdeling af met opdrachtgevers en indien van toepassing ketenpartners. Dat vergroot de uitlegbaarheid naar veld en publiek en houdt de contactbereidheid hoog, zonder de zorgvuldigheid te verliezen die bij onzekerheden hoort.

Bijlage A Casestudies

In deze bijlage worden drie recente casussen rond diergezondheid uitgewerkt: het parvovirus bij varkens, blauwtong (BTV-3 en BTV-12) en aviaire influenza. Doel van deze casestudies is om concreet te laten zien hoe de Basismonitoring in de praktijk functioneert: hoe signalen binnenkomen, hoe deze worden geduid en welke vervolgstappen worden gezet richting overheid, sector en veld.

Bij blauwtong en aviaire influenza gaat het om meldingsplichtige aandoeningen. De formele regie ligt daar bij de overheid; GD vervult in die situaties een inhoudelijk ondersteunende rol, onder meer via diagnostiek, casusanalyse en gerichte communicatie richting veehouders en dierenartsen. In de parvocasus, die niet onder een meldplicht valt, ligt de nadruk juist op de rol van de Basismonitoring zelf bij het clusteren, onderzoeken en duiden van signalen.

Elke casus wordt beschreven langs de stappen verzamelen, analyseren, concluderen en informeren, gevolgd door een korte reflectie op de belangrijkste leerpunten voor de verdere doorontwikkeling van de Basismonitoring.

A.1 Casus 1: Parvovirus (varken)

A.1.1 Achtergrond en relevantie

Bij veel diersoorten komen één of meerdere varianten van het parvovirus voor. De klinische presentatie verschilt per variant en aangetast orgaansysteem. Bij varkens is het klassieke porcine parvovirus 1 (PPV1) wijdverspreid en vooral geassocieerd met vruchtbaarheidsproblemen. In deze casus gaat het om een andere parvovirusvariant, die zich eind 2024 voor het eerst manifesteerde bij biggen.

Klinisch presenteerden dieren zich met opvallende oogafwijkingen (bolle, ontstoken ogen met een afwijkende stand), soms gecombineerd met een rode, kalende, rimpelige huid. De sterfte op de betrokken bedrijven was niet duidelijk verhoogd. De meeste biggen herstelden binnen enkele weken, hoewel restverschijnselen konden blijven bestaan.

De casus illustreert hoe de Basismonitoring, via de combinatie van Veekijker, Pathologie en gerichte aanvullende diagnostiek, stap voor stap van een "onverklaard probleem" naar identificatie van een nieuwe parvovirusvariant is gekomen, inclusief risicobeoordeling en communicatie naar het veld.

A.1.2 Stap 1 - Verzamelen

In oktober 2024 werden op een varkensbedrijf voor het eerst biggen met oogafwijkingen en huidklachten waargenomen. De practicus stuurde dieren in voor pathologisch onderzoek. Dit leidde nog niet tot een sluitende diagnose; een duidelijke infectieuze oorzaak kon niet worden vastgesteld.

Op 1 november 2024 volgde het eerste contact met de Veekijker in verband met diarree en ontstoken ogen bij gespeende biggen op hetzelfde bedrijf. De klachten hielden aan, wat tot herhaalde inzendingen en contacten leidde. Na een bedrijfsbezoek en uitgebreid bloed- en pathologisch onderzoek in december werd er een verstoorde botstofwisseling vastgesteld. Een sluitende diagnose van een infectieziekte kon niet worden gesteld.

Omdat een eenduidige diagnose uitbleef, is op 21 januari 2025 via een professioneel WhatsApp-kanaal van de Veekijker een gerichte oproep gedaan aan dierenartsen om vergelijkbare gevallen te melden. Dit leidde binnen korte tijd tot meldingen van ongeveer tien

bedrijven, verspreid over verschillende regio's. De casuïstiek kwam vanaf dat moment structureel terug in de Veekijker-overleggen.

De instroom verliep primair via dierenartsen (Veekijker-contacten en secties), aangevuld met inzendingen van kadavers voor pathologie. Door deze centrale bundeling ontstond een eerste beeld van regionale clustering

A.1.3 Stap 2 – Analyseren

Op 19 december 2024 vond een uitgebreid bedrijfsbezoek plaats op het eerste bedrijf, met aanvullend bloedonderzoek en pathologisch onderzoek. Er werd een verstoorde botstofwisseling vastgesteld, maar geen sluitende diagnose van een infectieziekte. In deze fase lag de hypothese vooral op het terrein van voeding (o.a. vitamine D-status, mogelijke mycotoxinen), mede vanwege afwijkende botstructuren.

In de maanden daarna zijn meerdere lijnen parallel uitgezet:

- vervolgbezoeken en secties op andere bedrijven met vergelijkbare klachten,
- overleg met een voedingsspecialist van de faculteit Diergeneeskunde over het vitamine D-metabolisme,
- consultaties met specialisten endocrinologie en orthopedie (UU),
- informele consultatie van een emeritus hoogleraar varkensgezondheidszorg.

Geen van deze trajecten leverde een direct herkenbaar ziektebeeld of een overtuigende verklaring op. Suggesties om breder te kijken naar bijvoorbeeld collageenmetabolisme of elementen zoals selenium en koper werden meegenomen, maar leidden niet tot een sluitende diagnose.

Naarmate meer bedrijven werden gemeld (circa 20 eind maart, circa 30 half mei), werden de bevindingen in de Veekijker-overleggen systematisch vastgelegd en geclusterd. Op 28 januari 2025 is, op basis van de cumulatie van meldingen en de afwijkende, niet-herkende kliniek, een "bijzondere bevinding" in de zin van de Leidraad voor vastlegging mogelijke bijzondere bevinding aangemaakt.

Op 30 mei 2025 is met een virus discovery-aanpak (brede moleculaire diagnostiek) onderzoek gedaan op materiaal van vier inzendingen. In alle vier werden in verschillende monsters zeer hoge virusloads aangetroffen van een parvovirus dat sterk lijkt op een parvovirus dat in 2012 in bij vossen was aangetoond. Daarmee kwam voor het eerst een plausibele infectieuze verklaring in beeld.

Kort daarna volgden aanvullende meldingen, waaronder vergelijkbare verschijnselen bij geiten, wat de noodzaak benadrukte om ook het zoönotisch risico en mogelijke diersoortoverschrijdende aspecten te beoordelen.

A.1.4 Stap 3 - Concluderen

Na de virus discovery-resultaten is een formeel afstemmingsoverleg georganiseerd binnen het SO-Z-kader, waarin humane en veterinaire experts en immunologen vertegenwoordigd zijn. In dit overleg is geconcludeerd dat het "zeer onwaarschijnlijk" is dat deze parvovirusvariant een risico voor de mens vormt. Daarmee werd een eerste, expliciete zoönotische risicobeoordeling vastgelegd. Parallel is nader virologisch onderzoek gedaan om de positie van de gevonden variant in de parvovirusfamilie te bepalen.

De casus is herhaaldelijk in de Begeleidingscommissie Monitoring Varken geagendeerd. Op 13 maart 2025 is de BC voor het eerst formeel geïnformeerd; de commissie onderschreef de noodzaak om de ingeslagen onderzoeksroute te vervolgen. In hetzelfde tijdsbestek zijn ook

vertegenwoordigers van voerleveranciers en sectororganisaties geïnformeerd. Zij herkenden het beeld niet direct, maar onderschreven het belang van gezamenlijke aanpak en zegden medewerking toe (o.a. in het delen van informatie en voorzichtigheid rondom vitaminering).

In de maanden daarna is de casus in vrijwel elk Veekijker-overleg besproken en geactualiseerd. Per begin juli 2025 was sprake van meldingen van circa 50 bedrijven; begin september lag dit aantal rond de 80 bedrijven.

A.1.5 Stap 4 – Informeren

Voor de praktijk (dierenartsen en varkenshouders) is een informatiepakket ontwikkeld, waaronder:

- een landingspagina op de website van GD met veelgestelde vragen (Q&A) over het ziektebeeld en de voorlopige inzichten,
- gerichte informatie voor inzendende dierenartsen over de stand van zaken in de diagnostiek,
- presentaties en updates in professionele netwerken.

In de communicatie zijn bewust stappen gezet om enerzijds transparant te zijn over het nieuwe ziektebeeld en de onzekerheden, en anderzijds te voorkomen dat onnodige onrust ontstaat. Dit vroeg om afstemming tussen GD, LVVN, sectororganisaties (waaronder de POV) en, waar nodig, BC-leden over timing, woordkeuze en rolverdeling: wie zegt wat, op welk moment en via welk kanaal.

De casus laat zien dat juist bij niet-meldingsplichtige dossiers, waar de formele plichten minder scherp omlind zijn, de behoefte aan vooraf afgestemde communicatie groot is. Het feit dat varkenshouders het beeld niet altijd zelf opmerkten en dierenartsen gaandeweg “geprimed” raakten door de gedeelde informatie, benadrukt ook het belang van gerichte, praktische signalering (herkenningspunten voor de kliniek) in de communicatie.

A.1.6 Lessen en inzichten uit de Parvo-case

Uit deze casus kunnen verschillende inzichten met betrekking tot de Basismonitoring worden gehaald:

- **Centrale casusbundeling werkt:** De casus laat zien dat centrale bundeling via Veekijker en pathologie essentieel is; zonder die clustervorming waren de signalen waarschijnlijk versnipperd gebleven.
- **Etiologische duiding kost tijd:** Nieuwe, niet-herkende ziektebeelden vragen tijd en exploratief onderzoek. Een plausibel voedingsspoor bleek uiteindelijk onjuist; pas via virus discovery kwam de parvovirusvariant in beeld.
- **Belang van markering als ‘bijzondere bevinding’:** Het formeel aanmerken als bijzondere bevinding hielp om de casus zichtbaar te houden, vervolgonderzoek te structureren en opschaling richting BC, LVVN en SO-Z navolgbaar te maken.
- **Zoönoserisico snel en gestructureerd gewogen:** De casus bevestigt dat zoönoserisico's snel en systematisch worden gewogen binnen het SO-Z-kader, waardoor onzekerheid over humane risico's beperkt blijft.
- **Communicatie bij niet-meldingsplichtige dossiers vraagt regie:** Zonder wettelijke meldplicht is een herkenbare communicatielijn tussen GD, opdrachtgevers en sector cruciaal om ruis te voorkomen en de meld- en contactbereidheid hoog te houden.

A.2 Casus 2: Blauwtongvirus (BTV-3 en BTV-12)

A.2.1 Achtergrond en relevantie

Blauwtong wordt veroorzaakt door het blauwtongvirus (BTV) en treft vooral schapen en runderen, maar ook andere herkauwers zoals geiten en hertachtigen. Verspreiding vindt plaats via de beet van besmette knutten. Er zijn meerdere serotypen van BTV; het klinisch beeld varieert van subklinische infecties tot ernstige ziekte met hoge koorts, cyanotische ("blauwe") tong, zwelling van kop en lippen, laesies aan kroonrand en ernstige kreupelheid. De ziekte kan aanzienlijke sterfte veroorzaken, met name bij schapen.

Blauwtong is geen zoönose, maar wél een meldingsplichtige dierziekte.⁵ Dat betekent dat formele regie bij de overheid ligt (NVWA/LVVN), terwijl GD als kennispartner en uitvoerder van diagnostiek en monitoring een ondersteunende rol heeft. De casus rond BTV-3 (2023) en BTV-12 (2024) illustreert hoe de Basismonitoring samen met het meldingssysteem en de bewakingsprogramma's functioneert bij een acute uitbraak.

A.2.2 Stap 1 – Verzamelen

BTV-3 (najaar 2023)

Het eerste signaal over een mogelijk blauwtongprobleem kwam op zondag 3 september 2023 bij GD binnen via een praktiserend dierenarts en de NVWA. Er was sprake van ernstig zieke en stervende schapen met koorts, ademhalingsproblemen en laesies passend bij een systemische infectie. Omdat BTV een meldingsplichtige ziekte is, liep de formele meldroute via NVWA; GD werd direct betrokken als inhoudelijke expert en als partij voor sectie en aanvullende diagnostiek.

In de dagen erna volgden meerdere meldingen vanuit de eerstelijns dierenartsenpraktijk en via bestaande kanalen richting GD. Deze meldingen werden vastgelegd en geclusterd; de Veekijker en pathologie fungeerden daarbij als centrale poort waar signalen samenkamen en konden worden gekoppeld.

BTV-12 (najaar 2024)

Voor BTV-12 speelde de instroom anders. In september 2024 werd een schaap ziek op een bedrijf dat reeds tweemaal was gevaccineerd tegen BTV-3. Het klinisch beeld deed sterk denken aan de eerdere BTV-3-uitbraak, maar paste niet bij de veronderstelde bescherming door vaccinatie. Toen het dier verslechterde en uiteindelijk overleed, is bloed ingestuurd naar WBVR met nadrukkelijk het verzoek om niet alleen op BTV-3, maar ook op andere serotypen te testen. Dit was mede ingegeven door de klinische argwaan van GD en de betrokken dierenarts op basis van de eerdere ervaringen met BTV-3.

Ook hier werden signalen uit de praktijk en laboratoriumbevindingen samengenomen; via de bestaande monitorings- en rapportagelijnen kwam de casus in beeld binnen GD en bij de overheid.

A.2.3 Stap 2 – Analyseren

BTV-3

Op maandag 4 september 2023 zijn, direct na het eerste signaal, bedrijven bezocht. Er zijn klinische beoordelingen uitgevoerd en dieren ingezonden voor pathologisch onderzoek. Op

⁵ [Blauwtong | NVWA](#)

dinsdag volgde, na laboratoriumdiagnostiek via WBVR, de formele diagnose BTV-3. Deze variant was eerder in o.a. Sicilië (2017) en Sardinië (2018) aangetoond, maar in de tussenliggende jaren niet meer binnen de EU vastgesteld.

Binnen de Basismonitoring is vervolgens, gebruikmakend van de beschikbare pilotruimte, extra sectiemateriaal verzameld: GD heeft bij ongeveer 10–20 schapen met verdenking op BTV-3 secties uitgevoerd om het klinisch-pathologische beeld beter te karakteriseren. Parallel is epidemiologische analyse gedaan op sterfte- en vruchtbaarheidsdata. Dit mondde later uit in o.a. wetenschappelijke publicaties over de impact van BTV-3 op sterfte, abortus en vroeggeboorten bij rundvee.

BTV-12

Bij de BTV-12-casus lag de nadruk aanvankelijk op het uitsluiten van een doorbraakinfectie met BTV-3. Na insturen van bloed naar WBVR werd op verzoek van GD aanvullend getest op andere serotypen. Begin oktober 2024 informeerde NVWA dat het om BTV-12 ging. Vervolgens is op het betrokken bedrijf bloed afgenomen van het volledige koppel (circa 50 dieren). Daarin werd bij enkele dieren BTV-3 aangetoond, en alleen bij het reeds gestorven schaap BTV-12.

Uit aanvullend onderzoek bleek dat BTV-12 in Nederland slechts op een beperkt aantal bedrijven en bij een relatief gering aantal dieren voorkwam. In retrospectief onderzoek werd onder andere op enkele kilometers afstand een koe met BTV-12 gevonden, wat wees op een beperkte, lokale verspreiding.

A.2.4 Stap 3 – Concluderen

De combinatie van veldbezoeken, secties en laboratoriumdiagnostiek leidde binnen enkele dagen tot de conclusie dat Nederland te maken had met een uitbraak van BTV-3. In de weken daarna werd duidelijk dat de impact op met name schapen zeer groot was, met aanzienlijke oversterfte en ernstige kliniek.

Binnen GD en in overleg met ketenpartners is gewerkt aan:

- een praktisch afwegingskader voor de behandeling en ondersteuning van BTV-3-positieve dieren (symptomatische therapie, pijnstilling, beslissingen rond behandelen of euthanaseren);
- het in kaart brengen van de epidemiologische impact (o.a. via analyses die later onderbouwd zijn in peer-reviewed publicaties);
- het onderscheiden van de rol van BTV-3 ten opzichte van andere mogelijke oorzaken van sterfte en ziekte.

Omdat BTV meldingsplichtig is, lag de formele regie bij de overheid (NVWA/LVVN). De rol van de Basismonitoring lag vooral in het leveren van casuïstiek, pathologie-informatie, data-analyse en inhoudelijke duiding.

Bij BTV-12 werd, op basis van de beschikbare data, geconcludeerd dat sprake was van een beperkte verspreiding met lagere sterfte dan bij BTV-3. De casus benadrukte het belang van klinische alertheid en het expliciet verzoek om op meerdere serotypen te testen. De conclusie was dat BTV-12 weliswaar aanwezig was, maar geen grootschalige epidemie veroorzaakte vergelijkbaar met BTV-3.

A.2.5 Stap 4 – Informeren

BTV-3

De opschaling op de volgende wijze:

- 5 september: de Begeleidingscommissie Monitoring Rund/KHK/Varken (relevante BC's) werd geïnformeerd over de eerste bevindingen;
- Woensdag 6 september 2023: deskundigenoverleg bij het ministerie (met GD-vertegenwoordiging);
- 6/7 september: sectoroverleg met vertegenwoordigers van veehouderij en ketenorganisaties;
- 8 september: gezamenlijk webinar van GD en WBVR voor een breed publiek van veehouders en dierenartsen.

Omdat BTV aangifteplichtig is, communiceerde de overheid over de formele maatregelen. GD leverde inhoudelijke input, verzorgde een landingspagina met Q&A en een praktisch afwegingskader voor de praktijk, en nam deel aan publieke en vaktechnische communicatie (webinars, vakbladen, nieuwsberichten). De aanpak trok internationaal aandacht; buitenlandse labs en organisaties toonden interesse in de Nederlandse ervaringen.

In 2024 kwam in Duitsland een autovaccin tegen BTV-3 op de markt. Dit vaccin was in Nederland niet toegestaan en bleek bovendien onvoldoende geïnactiveerd. Kort daarop kwamen drie geïnactiveerde vaccins beschikbaar voor de Nederlandse markt, die bescherming bieden tegen BTV-3. GD speelde een rol bij de duiding van deze ontwikkelingen richting sector en beleid.

BTV-12

Na bevestiging van BTV-12 door NVWA zijn gericht:

- de betrokken ondernemer en dierenarts geïnformeerd over de bevindingen en vervolgstappen;
- aanvullende bemonstering en onderzoek georganiseerd om de verspreiding in kaart te brengen;
- webinars en informatiebijeenkomsten georganiseerd voor houders en dierenartsen, zowel nationaal als – via presentaties – internationaal.

A.2.6 Lessen en inzichten uit de BTV-casus

- De casus BTV-3 laat zien dat de keten bij meldingsplichtige ziekten snel kan schakelen: van eerste signaal naar diagnose, deskundigenoverleg en sectorbrede communicatie binnen enkele dagen.
- De Basismonitoring vult het meldingssysteem aan: Veekijker, pathologie en data-analyse leveren casuïstiek, impactinschattingen en praktische handvatten voor veehouders en dierenartsen, terwijl de formele regie bij de overheid ligt.
- De BTV-12-casus benadrukt het belang van klinische alertheid en het gericht vragen om breder serotypenonderzoek op “niet-pluis”-casussen, ook bij gevaccineerde bedrijven.
- De combinatie van webinars, Q&A/landingspagina's en wetenschappelijke publicaties illustreert de plausibel positieve impactroute uit het hoofdrapport: snelle detectie, duiding en opschaling maken tijdige maatregelen en begrenzing van verdere verspreiding aannemelijk.

A.3 Casus 3: Aviaire influenza

A.3.1 Achtergrond en relevantie

Wereldwijd komt vogelgriep, of aviaire influenza (AI) voor. Er zijn verschillende griepvirussen die AI kunnen veroorzaken. Er wordt onderscheid gemaakt tussen laagpathogene en hoogpathogene varianten. De ziekteverschijnselen bij de laagpathogene variant zijn meestal mild. Geïnfekteerde vogels leggen minder eieren en krijgen luchtwegklachten. Ook kan het aantal sterfgevallen iets hoger liggen dan gebruikelijk. Het virus is minder besmettelijk voor vogels dan hoogpathogene varianten. De hoogpathogene variant kent een veel ernstiger verloop en kan leiden tot plotselinge sterfte. Deze variant is erg besmettelijk. Het is mogelijk dat een laagpathogene variant muteert tot een hoogpathogene variant. Dit gebeurt bijna nooit maar als het voorkomt, dan vooral bij de types H5 en H7⁶.

Nieuwe varianten komen met trekvogels mee naar Nederland vanuit Azië. Trekvogels kunnen vervolgens wilde vogels en pluimvee besmetten, onder meer via mest van besmette dieren. Hierdoor vonden tot 2021 besmettingen vooral plaats in de winter. Om de paar jaar kwamen er tijdens die periode uitbraken van vogelgriep voor bij pluimveebedrijven. Vanaf 2022 is er echter een trendbreuk ontstaan en is vogelgriep het hele jaar door aanwezig in Nederland. Sindsdien komen er door het jaar heen vogelgriepuitbraken voor onder pluimvee en wilde vogels^{7,8}.

Er geldt een meldplicht als er meer kippen doodgaan dan normaal, of als er een verdenking is van AI. Bij mogelijke vogelgriep is de NVWA leidend; GD ondersteunt met expertise.

Wanneer uit monsters blijkt dat er op een verdacht pluimveebedrijf sprake is van een hoogpathogene variant, dan worden alle vogels geruimd. Bij een laagpathogene variant is dit niet noodzakelijk op basis van Europese wetgeving. De overheid kan echter toch besluiten om te ruimen, bijvoorbeeld wanneer het gaat om een besmet bedrijf in een regio met veel pluimveehouderijen, zodat verdere verspreiding wordt voorkomen. Dit kan op grond van nationale regels⁹.

A.3.2 Verzamelen

Het proces start vrijwel altijd bij de eerstelijns. Pluimveedierenartsen en houders signaleren bijvoorbeeld:

- plotselinge stijging van de sterfte,
- duidelijke dips in voer- en wateropname,
- productiedalingen (eieren),
- of klinische verschijnselen die passen bij AI.

Bij verdenking op AI geldt een wettelijke meldplicht richting NVWA. Daarnaast worden in het kader van Early Warning System (EWS) ook swabs afgenomen als dierenartsen AI niet direct verwachten maar het willen uitsluiten; deze monsters gaan naar WBVR. Bij secties in het kader

⁶ [Symptomen van vogelgriep | Vogelgriep | NVWA](#)

⁷ [Vogelgriep | RIVM](#)

⁸ [Vogelgriep | NVWA](#)

⁹ [Vogelgriep op het bedrijf | Vogelgriep | NVWA](#)

van de monitoring bij GD worden laagdrempelig swabs meegenomen voor EWS, waardoor ook buiten formele verdenkingen signalen kunnen opduiken.

De sectorstructuur helpt hierbij: een beperkt aantal gespecialiseerde pluimveepraktijken dekt een groot deel van de bedrijven, waardoor klinische bijzonderheden snel worden opgemerkt en gedeeld.

A.3.3 Stap 2 – Analyseren

Na een melding zet NVWA een specialistenteam in dat bestaat uit een NVWA-dierziektedeskundige en een dierenarts van GD. Dit team bezoekt het bedrijf voor:

- beoordeling van het stalbeeld,
- zo nodig sectie ter plekke,
- afname van monsters en uitvoering van een sneltest.

De bevestigende diagnostiek loopt via WBVR. In de recente praktijk is de doorlooptijd kort: vaak dag 1 melding, dag 1/2 voorlopige uitslag en, indien nodig, dag 2/3 besluit. Parallel worden bevindingen bij GD intern besproken (kliniek, pathologie, epidemiologie, lab) en waar relevant naast andere monitoringobservaties gelegd.

GD kijkt niet alleen naar de individuele uitbraak, maar ook naar patronen: bedrijfslocatie, type houderij, contactstructuren en mogelijke link met andere signalen in de pluimvee-monitoring. Uit de casuïstiek komt bijvoorbeeld naar voren dat bedrijfslocatie een belangrijke risicofactor is.

A.3.4 Stap 3 - Concluderen

Formeel ligt de besluitvorming over besmetverklaring en maatregelen bij NVWA en het ministerie (HPAI/LPAI-classificatie, ruimingsbesluiten, beschermings- en toezichtsgebieden). GD levert input via:

- klinische en pathologische bevindingen,
- ervaringen uit eerdere uitbraken,
- en internationale literatuur/kennis.

Naast individuele casussen wordt in de loop van een seizoen een breder beeld opgebouwd: welke varianten circuleren, hoe ernstig is het klinische beeld, hoe snel verspreidt het virus, en welke managementmaatregelen lijken effectief. Deze inzichten vloeien terug naar het beleid (bijvoorbeeld rond vaccinatievraagstukken) en naar de monitoring (aanscherping van triage, EWS-strategie, etc.).

Een bijzonder aandachtspunt vormen LPAI-situaties met een opvallend ernstig klinisch beeld. Formeel voldoen deze niet aan de criteria voor HPAI, maar voor het bedrijf voelt het risico wel groot. Dat vraagt om zorgvuldige duiding in de communicatie: wat betekent "laagpathogeen" in juridische zin, en wat betekent het feitelijk voor de veehouder?

A.3.5 Stap 4 – informeren

Kennisdeling verloopt in de AI-casus zeer snel en via meerdere kanalen:

- **Directe terugkoppeling aan practici:** klinische en pathologische bevindingen worden vrijwel direct gedeeld via professionele WhatsApp-groepen, VMP- en WVPA-bijeenkomsten en studiedagen.

- **Gerichte bijeenkomsten:** GD presenteert bevindingen op bijeenkomsten met dierenartsen, veehouders en erfbetreders, soms als organisator, soms als spreker binnen bestaande platforms.
- **Schriftelijke en online informatie:** praktijkgerichte Q&A's, landingspagina's, nieuwsberichten en vakbladartikelen helpen dierenartsen en houders bij herkenning en aanpak van AI, inclusief uitleg over testuitslagen en juridische status (HPAI/LPAI).
- **Keten- en beleidscommunicatie:** richting NVWA, ministerie en andere ketenpartijen wordt in vaste overleggen en via rapportages teruggekoppeld wat in het veld gezien wordt, zodat maatregelen en handelingsperspectieven snel kunnen worden aangepast.

Door de combinatie van meldplicht, strakke keten en actieve kennisdeling is er in Nederland tot nu toe geen HPAI-geval geweest dat "lang onder de radar" bleef.

A.3.6 *Lessen en inzichten uit de casus aviaire influenza*

- **Strakke keten werkt:** een helder meldregime, een gezamenlijk NVWA–GD-team en een vast beslisritme zorgen voor snelle detectie en besluitvorming; dit past bij de bevinding in de hoofdtekst dat de keten bij AI snel en voorspelbaar schakelt.
- **Kennisdeling richting eerstelijn is van belang:** het snel delen van klinische beelden en sectieresultaten met pluimveepraktijken vergroot herkenning en meldingsbereidheid. Dit bevestigt de rol van GD als "veilige eerste gesprekspartner" en kennisbron.
- Sectorstructuur is een voordeel: de beperkte groep gespecialiseerde pluimveepraktijken maakt het mogelijk om signalen en boodschappen effectief te verspreiden, wat de doeltreffendheid van de Basismonitoring in deze sector versterkt.
- **LPAI vraagt extra communicatie-aandacht:** bij situaties waarin het formele HPAI-kader en de ervaren risico's uiteenlopen, is extra uitleg over betekenis, risico en handelingsperspectief nodig. Dit sluit aan bij de aanbeveling om bij niet-meldingsplichtige of "grijze" dossiers taal, timing en rolverdeling in de communicatie expliciet af te spreken.

Bijlage B Lijst van geïnterviewde organisaties

Organisatie	Type partij
GD	Uitvoerder Basismonitoring / kennisinstelling
LVVN	Overheid
NVWA	Overheid / toezichthouder
Onafhankelijk voorzitter BC's	Onafhankelijk expert
POV	Sectororganisatie
LTO	Sectororganisatie
KNMvD	Beroeps- / sectororganisatie
CPD	Sector-/ketenpartij
UU	Kennisinstelling / wetenschap
RIVM	Kennisinstelling / overheid
Diverse praktiserende dierenartsen*	Eerstelijnspraktijken

www.technopolis-group.com